MALTA

QORTI TA' L-APPELL

ONOR. IMHALLEF

GINO CAMILLERI

Seduta tas-27 ta' Mejju, 2014

Appell Civili Numru. 26/2006/1

Avukat Dr Peter Fenech

vs

Saviour Balzan

Il-Qorti

Rat li l-Qorti tal-Magistrati (Malta) fis-seduta tad-9 ta' Lulju, 2012 ippronunzjat is-segwenti sentenza fil-kawza fl-ismijiet premessi:-

"Il-Qorti

Rat l-avvizipprezentat fl-24 ta' Jannar, 2006 fejn ir-rikorrent talab lill-din il-Qorti tikkundanna lill-intimat ihallas lill-attur is-somma li tigi hekk likwidata in linea ta' danni skont il-Ligi dwar l-Istampa wara li jigi dikjarat li ngurja u m-malafama lill-attur bl-artikolu Immunity Bcause of a Bounty, ippublikat fil-pagna 15 tal-harga tal-Malta Today tat-22 ta' Jannar tas-sena 2006 li kopja tieghu qed tigi esebita bhala dokument A fejn il-konvenut bhala awtur tal-istess artikolu ghamel allegazzjonijiet li huma foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur u li ghandhom bhala skop li joffendu l-unur u l-malafama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u d-disprezz tal-pubbliku.

Rat ir-risposta tal-intimat ipprezentata fit-23 ta' Frar, 2006 fejn eccepixxa li l-artikolu in kwistjoni ma jesponix lill-Avukat Dr. Peter Fenech ghar-ridikolu u ghad-disprezz pubbliku u lanqas joffendi l-unur u l-fama tieghu peress illi s-sustanzi addebitati huma minnhom u allura jikkostitwixxu fair comment dwar persuna li tokkupa kariga jew hija direttament jew mod iehor marbuta max-xena politika. Illi di piu dak li gie rapportat sar fl-interess pubbliku fil-parametri ta' dritt fundamentali ghall-harsien tal-espressjoni tal-kelma f'socjeta' demokratika.

Rat l-affidavit tar-rikorrent Peter Fenech ipprezentat fil-5 t'April, 2006 fejn huwa stqarr illi huwa hassu malafamat fil-kliem li ntuzaw li kienu s-segwenti:

"For Peter Fenech as you will read in this newspaper, owed government over 100,000K and apart from being pardoned, instead of being listed as someone whom government should not do business with, he was instead shown appreciation by being appointed together with a handsome remuneration as MCC Chairman.

Indeed I cannot recall anyone anymore fortunate than Dr. Fenech. Which institution misses out on one hundred and nine thousand Malta Liri rent bill and instead of blacklisting the defaulter appoints him as Chair of a conference centre and forks out public money to pay for his chairmanship."

Dr. Fenech spjega li kien qed joggezzjona ghas-segwenti frazijiet fil-konfront tieghu: "owed government", "apart from being pardoned", "instead of being someone whom government should not do business with", "anyone more fortunate", "instead of blacklisting the defaulter".

Dr. Fenech stqarr illi huwa qatt ma kellu jaghti ebda somma kif qed jigi allegat mill-intimat lill-Gvern u l-Gvern qatt ma tah alkun pardon kif qed jallega l-istess intimat. Ghalhekk illi huwa stqarr li l-fatt li qal li l-Gvern m'ghandux jaghmel negozju mieghu kif ukoll illi ghandu jkun blacklisted u gie indikat bhala defaulter, ilkoll huma fatti ngurjuzi fil-konfront tal-istess rikorrent u jnaqqsu kemm ir-reputazzjoni professjonali kif ukoll l-integrita tieghu. Huwa stqarr ukoll li hafna nies kellmuh dwar tali artikolu wara li gie ppublikat u baqa' jircievi kummenti minghand in-nies dwar l-artikolu fejn deher illi sar hafna hsara lilu.

Fis-seduta tat-3 t'Ottubru, 2006 xehed l-istess Dr. Peter Fenech fejn ikkonferma li huwa c-Chairperson tal-Mediterranean Conference Centre, ghal-liema post huwa jircievi remunerazzjoni ta' tlett elefu hames mitt Liri Maltin fis-sena u stqarr ukoll illi meta nqalghet il-kwistjoni bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Kummissjoni tal-Partit huwa kien gja fil-kariga ta' Chairman tal-Conference Centre. Ikkonferma wkoll li hu fil-kapacita personali tieghu qatt ma kellu jaghti mitt elf lira Maltin lill-Gvern Malti kif qed jigi allegat.

Fil-21 ta' Novembru 2006 xehed Saviour Balzan fejn stqarr illi hu bhala editur tal-gazzetta Malta Today, beda jinvestiga kaz illi l-artikolu kien deher fuqu madwar sena u nofs qabel ma gie ppublikat, dwar aspetti bejn il-MEPA u s-socjeta' VAB Company Limited. Tul l-investigazzjoni tieghu skopra li kien hemm flejjes dovuti lill-Lands Department minn din is-socjeta' VAB Company Limited u meta vverifika dwar tali flejjes, l-istess Lands Department infurmah li l-Gvern kien rebah kawza f'Mejju 2005 kontra l-istess socjeta' VAB Company Limited fejn sussegwentement l-istess kumpanija VAB Company Limited infurmat il-Gvern illi ma kentix f'posizzjoni li thallas id-djun li gew kanonizzati permezz ta' sentenza.

Il-kaz beda jigi inizjalment investigat mil-lum mejjet Julian Manduca u sussegwentement wara l-mewt ta' Julian Manduca dahal fil-kaz James Debono li baqa' jinvestiga l-kaz. Mill-investigazzjoni li mbaghad ghamel l-istess James Debono irrizulta li mument minnhom tali dejn dovut lill-Lands Department minn VAB Company Limited giet mahfura.

Stharrig ulterjuri tal-istess James Debono wera illi direttur tas-socjeta' VAB Limited kien ir-rikorrent Peter Fenech. Id-Diretturi kienu ir-rikorrent Peter Fenech u missieru Frank Fenech u l-kumpanija kellhom tlett shareholders li wiehed kienet il-kumpanija Frank Holdings Limited. F'liema kumpanija r-rikorrent kien kemm Direttur kif ukoll shareholder. Fil-kumpanija VAB Company Limited Dr. Fenech kien segretarju tal-kumpanija.

Wara li gab din l-informazzjoni, l-istess Balzan ta struzzjonijiet lil gurnalist tieghu sabiex jikkomunika ma' Dr. Fenech u dan peress li fl-opinjoni tas-sur Balzan, Dr. Fenech huwa persuna pubblika u huwa wkoll rapprezentant tal-kumpaniji li qed jigu nvestigati. Huwa kkunsidrah ukoll bhala persuna pubblika peress li ghal zmien twil kien attivist politiku u kien nominat bhala persuna kwalifikata appuntati f'diversi azjenti governattivi.

Sussegwentement fil-4 ta' Dicembru, 2005 hareg pubblikazzjoni dwar l-istorja, izda qabel James Debono kien ikkomunika ma' Dr. Peter Fenech u dan irrifjuta li jirrispondi ghad-domandi li ghamillu. Dan l-artikolu kien intitolat "Government rights off activists LM110,000 Bill", f'liema artikolu fost affarijiet ohra, il-kumpanija VAB Company Limited giet indikata bhala l-kumpanija tar-rikorrent.

Sussegwentement fil-15 ta' Jannar, 2006 rega' ppublika artikolu iehor fejn kompla dwar il-kwistjoni li l-Gvern hafer renti dovuti din id-darba minn partiti

politici. Huwa stqarr izda li fl-ebda minn dawn l-artikolu ma gie indikat b'mod emfatiku li s-socjeta' VAB & Co Ltd kienet kumpanija tar-rikorrent. Huwa kkonferma wkoll li fuq dawn iz-zewg artikoli qatt ma sar libell.

Sussegwentement fid-19 ta' Jannar, waqt li kien qed jiddiskuti l-artikoli u l-investigazzjoni taghha ma' James Debono, dan qallu sabiex jikkomunika ma' l-istess Dr. Fenech bil-ghan li jgib informazzjoni minghandu. Dr. Fenech irrifjuta li jikkumenta u ghalhekk l-istess James Debono baghat email b'domandi fiha, fosthom domanda fis-sens illi "in view of the agreement reached between your company and the Lands Department in which outstanding groundrents where waived off against the recision of the deed as VAB did not have any other assets from where the department could recoup the arrears or any part thereof, is your company still demanding payments... ". Dawn id-domandi baqghu qatt ma gew risposti.

Fit-22 ta' Jannar, 2006, rega' nkiteb artikolu iehor fuq l-istess tema fejn it-titolu kien "As government waives Lm100,000 bill, Peter Fenech claims LM138,000". L-intimat stqarr li tali kont huwa rizultat ta' sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell fis-27 ta' Jannar, 2006 fl-ismijiet ***VAB Company Limited vs Maria Isabella sive Marisa Turk Dogan*** *fejn is-socjeta VAB Company Limited rebhet kawza ghall-pagamenti ta' management agreement, kera u flejjes ohra dovuti u dan skont l-istess artikolu fl-ammont komplessiv ta' madwar mija u tmienja u tletin elf Liri Maltin (Lm138,000).*

Fix-xhieda tieghu Balzan qal, illi r-rikorrent qatt ma nforma lill-intimat illi s-socjeta' VAB Company Limited ma kenitx tieghu jew ma kellux konnessjoni maghha u qatt ma nnegaha. Sussegwentement, bhala rizultat tal-kawza mirbuha fil-konfront ta' Mary Isabella sive Marisa Turk Dogan, din giet ordnata thallas mija tmienja u tletin elf, tlett mija u hamsa u tmenin punt tmienja u erbghin centezmu (LM138,385.48), liema flejjes kienu dovuti lis-socjeta' VAB Company Limited u l-intimat dejjem kien jara lir-rikorrent bhala ufficjali peress li kien direttur u rapprezentant legali, segretarju u shareholder, kemm ta'Frank Holdings Ltd, kif inhi shareholder fis-socjeta' VAB Limited. Huwa stqarr illi jaf li fis-socjeta' Frank Holdings Limited ir-rikorrent kellu share wiehed. Stqarr illi r-rikorrent kien direttur f'kumpanija fejn is-shareholder principali kien missieru, Frank Fenech.

Fis-seduta tat-28 ta' Marzu, 2007 xehed Vincent Gilson fejn qal illi fil-kariga ta' Officer in Charge mir-Revenue u Assistent Head responsabbli mill-enforcement fid-dipartiment tal-Artijiet huwa kkonferma li kien hemm kuntratt ffirmat fit-3 t'Ottbru, 2005 redatt minn nutar Vincent Miceli tad-Dipartiment tal-Artijiet f'liema kuntratt ghalkemm huwa ma kienx involut fit-trattattivi jidher illi saret mahfra tal-arretrati tac-cnus. Irrizulta wkoll li d-dipartiment tal-artijiet kien ghamel ittra ufficjali kontra s-socjeta' VAB Company Limited fejn kienet talbet li jithallsu b'lura c-cnus bl-arretrati u s-socjeta' VAB company Limited kienet

ghamlet kawza sabiex tikkontesta tali ittra ufficjali liema kawza izda hija tilfet. Allura l-Lands Department beda jinsisti ghall-hlas dovuti lilha.

Huwa stqarr ukoll li kien qed jircievi hafna ittra li nfurmawhom li l-post kien maghluq, allura l-post kien eyesore allura kellu jitnehha minn fejn kien. Fil-5 ta' Mejju imbaghad ic-chairman tas-socjeta' VAB Company Limited, Frank Fenech, kiteb lil Lands Department, fejn filwaqt li gharrfet lill-istess Lands Department li ma kienetx f'posizzjoni li thallas ghac-cnus b'lura, offriet in skambju illi flok isir il-hlas, hija ccedi c-cens li kien fadlilha u taghti l-proprjeta lura lill-Gvern.

Din l-ittra eventwalment waslet sabiex fit-3 t'Ottubru 2005 tigi ffirmata l-kuntratt illi gja kien semma l-istess Gilson. Liema kuntratt izda peress illi huwa right off ta' ammont konsiderevoli, kellu jsir minn naha tal-Ministeru tal-Finanzi u ghalhekk, il-parir tal-Ministeru tal-Finanzi kellu jinghad qabel ma l-Ministru tal-Artijiet jkun jista' jaghmel tali right off.

Jirrizulta wkoll li l-istess socjeta' VAB Company Limited ma kienx sar stharrig da parti tal-Lands Department jekk din kellhix xi flejjes jew jekk kellhiex tiehu xi flus allura id-Dipartiment tal-Artijiet ma kienx a korrent tal-fatt illi kellhom jithallsu xi flejjes lill-istess socjeta' VAB Company Limited.

Fis-seduta tat-22 ta' Jannar, 2008, skont verbal illi jidher fl-avviz numru 27/06, ghalkemm mhux rispekjat fil-verbal tal-kawza odjerna, instemghu tlett xhieda, ossia Andrew Paris, John Jaccarini u Paul Zammit. Andrew Paris fix-xhieda tieghu stqarr li huwa kien jaf lil Dr. Fenech personalment bhala habib tieghu u meta ra l-artikolu fit-22 ta'Jannar, 2006 huwa ltaqa' mal-istess rikorrent u hass li kellu jghidlu li l-insinwazzjonijiet li kienu qed isiru hemm hekk kienu ta detriment tal-istess rikorrent peress illi kien hemm insinwazzonijiet professjonali.

John Jaccarini xehed ukoll u qal illi kien jaf lil Dr. Fenech personalment u meta ra l-artikolu fit-22 ta' Jannar, 2006 hass li dan kien ingurjuz fil-konfront ta' Dr. Fenech u stqarr li filwaqt li jaf li r-rikorrent kellu konessjoni mal-kumpaniji msemmija huwa hass l-artikolu kienu ingurjuzi peress illi kienu qeghdin jippruvaw jitfghu dell ikrah fuq ir-rikorrent.

Xehed ukoll Paul Zammit fejn stqarr li hu habib antik tar-rikorrent u meta ra l-artikolu tat-22 ta' Jannar, 2006 huwa hass illi dan kien ingurjuz u dan aktar u aktar meta l-istess Zammit jahdem fil-qasam ta' riklamar u l-media jafha sew u kien avza lir-rikorrent mill-ewwel li din il-haga kienet ser tidher kera fuqu.

Fit-18 ta' Gunju, 2008, rega' xehed Dr. Peter Fenech fejn qal li hu llum ma kellu ebda konnessjoni aktar mas-socjeta' VAB Company Limited peress li dina kienet kumpanija dormant. Stqarr illi s-socjeta VAB Company Limited kienet hadet il-Lido bl-isem Jumbo Lido b'cens minghand il-Kummissarju tal-Artijiet u stqarr illi c-cens kien ta' madwar sitt t'elef u sitt mitt Lira Maltin (Lm6,600) fis-sena u li

f'mument minnhom kien hemm kuntratt ta' cens bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Kummissarju tal-Artijiet.

Stqarr ukoll illi hu ma kienx involut fin-negozjati mal-Gvern u sa fejn jaf hu ma kien hemm ebda laqghat ma' rapprezentanti tal-Kummissarju tal-Artijiet izda l-ftehim intalahaq permezz ta' korrispondenza. Huwa stqarr illi n-negozjati mal-Kummissarju kienu fis-sens illi l-Kummissarju tal-Artijiet ried lura l-art in kwistjoni, liema art pero ma setax jiehu lura peress illi kien hemm cens fuq tal-art affavur tas-socjeta' VAB Company Limited. Allura n-negozjati li wasslu li jinhafru c-cnus b'arretrati kienet attwalment ibbazata fuq tali fatt. Huwa stqarr ukoll illi kullma kien direttur fis-socjeta' VAB Company Limited u kullma kien jaghmel huwa li jattendi ghal-laqghat tal-kumpanija.

Fit-12 ta' Novembru 2008 xehdet Margaret Falzon Assistent Direttur tad-Dipartiment tal-Artijiet li fiha kkonfermat li permezz ta' ittra datata 5 ta' Mejju, 2005, Frank Fenech bhala Chairman tal-VAB Company Limited kien kiteb lill-istess Kummissarju tal-Artijiet fejn filwaqt li ghamel riferenza ghal fatt illi kellhom kuntratt ta' cens li beda fin-1989 Qui Si Sana huwa stqarr li l-kumpanija ma kenitx f'posizzjoni finanzjarja li thallas ic-cnus b'lura, allura offra li l-kuntratt ta' hamsa u ghoxrin sena jitterminah qabel iz-zmien.

Permezz ta' ittra tat-23 ta' Gunju, 2009, imbaghad ittra tad-Direttur tal-Lands lil Permenant Secretary tal-Ministeru tal-Finanzi, informa illi "considering the prime area where the land is-situated, the department considers it best to accept the company's request to terminate the emphytheutical grant and therefore your authority is being requested for the waiving off of outstanding rent up to the date of deed of recission." Permezz ta' ittra datata 25 ta' Lulju, 2005 il-Permanent Secretary fi hdan il-Ministeru tal-Finanzi approva tali suggeriment tal-Kummissarju tal-Artijiet "on the understanding that no precedent should be created."

L-istess xhud qalet ukoll illi l-Avukat Peter Fenech imkien ma kien jinkwadra fid-dokumentazzjoni kollha li kienet tidher fil-files tad-dipartiment u stqarret illi kullma kien hemm hija s-socjeta' VAB Company Limited.

Fis-seduta tal-21 ta' Jannar, 2009 xehed Albert Mamo fejn stqarr illi hu l-Kummissarju tal-Artijiet u kellu pressjoni kbira biex il-Lido li kien inghata b'cens lil VAB & Co.Ltd jitnehha peress illi kien qed ikerrah il-bajja u kien hemm problemi strutturali wkoll. Kien ghalhekk illi wara diskussjoni mal-Awtorita kompetenti huwa wasal f'kompromess mal-istess kumpanija billi minflok ma joqghod jaghmel kawzi ultejuri, gie mitftiehem li c-cens ta' hamsa u ghoxrin sena jigi tterminat qabel iz-zmien u c-cens dovut jigi mahfur.

Huwa stqarr illi t-trattattivi ma' sarux mieghu jew mad-dipartiment tal-artijiet, izda kellu struzzjonijiet sabiex jaghmel dan. Huwa stqarr ukoll li fid-diskussjonijiet dwar il-kuntratt ta' rexxizjoni Dr. Peter Fenech kien il-persuna li

kien qed jaghmel it-trattattivi u dan peress illi kien l-avukat tal-istess kumpanija. Huwa stqarr illi l-kuntrat ta' rexizzjoni kien rakkomandat lilu mid-direttur generali tat-taqsima tal-proprejta tal-Gvern jigifieri l-perit Sciberras wara li din giet approvata mill-Ministru responsabbli ghall-Artijiet, li kien il-Ministru Tonio Borg.

Huwa stqarr illi tali tip ta' ftehim kien diga ntlahaq precedentement ma' persuni ohra. Allura kien hemm gja precedent dwar tali tip ta' ftehim. Huwa kkonferma li l-korrispondenza kollha kienet iffirmata minn Frank Fenech, Chairman tal-istess kumpanija VAB Company Limited. Hu kkonferma li huwa ma kien jaf b'ebda pendenzi fil-Qrati bejn l-istess VAB Limited u kumpaniji ohra salv meta gie mitlub mill-Avukat ta' certa Maria Turk Dogan fejn intalab jiddikjara jekk is-socjeta' VAB & Co. Ltd kellha dritt illi tissulloka lil terzi, liema dritt huwa kkonferma li ma kellhiex. Huwa kkonferma wkoll illi d-dejn li gie eventwalment mahfur, kien dovut mis-socjeta' VAB & Co Limited u qatt ma kien dovut minn Dr. Peter Fenech personalment.

Fl-istess seduta xehdet Marisa Camilleri fejn stqarret li hi kellha x'taqsam mal-post Jumbo Lido fejn hi u r-ragel taghha kien ghamel agreement biex ikunu jistghu jiehdu l-post huma. Ghalkemm m'ghandhix idea x'attwalment iffirmat, peress illi s-sinjura Camilleri qalet li cemplilha r-ragel u talabha tmur il-Belt biex tiffirma xi dokument, hija stqarret illi mument minnhom kien hemm maltempata u saru hsarat kbar fil-lido u ghalhekk ma setghux joperaw. Sussegwentement ippruvaw jiddiskutu ma' Frank Fenech biex jaslu ghal xi ftehim izda ftehim ma ntlahaqx. Imbaghad saru l-kawzi, u bhala rizultat tal-kawza, huma gew debituri tas-socjeta' VAB Company Limited fis-somma ta' Lm138,048. hija kkonfermat illi Dr. Peter Fenech kien qed jidher ghall-istess Frank Fenech u anke kien involut f'negozjati ghan-nom tas-socjeta' VAB Limited u anke ghan-nom ta' missieru.

Stqarret ukoll li darba minnhom Dr. Fenech kien gie ghandhom sabiex jitlob il-hlas tal-kera u qalilhom jekk ma jhallsux dawn ser issirilhom kawza. Ikkonfermat li kien hemm hsarat strutturali fil-post Jumbo Lido meta ttiehed il-post minnhom u kienu qed isiru xi xoghlijiet sabiex jigi rrangat. Izda l-hsarat kienu tali li ma setghux jirrangawhom.

Fis-seduta tal-25 ta' Marzu, 2009 rega' xehed Dr. Peter Fenech fejn ikkonferma li kull fejn kien hemm kawza involuta mas-socejta' VAB Company Limited huwa kien xehed f'kull kawza pertinenti ghal din il-kumpanija.

Xehed ukoll dakinhar Dr. Tonio Borg, li dak iz-zmien qal li fiz-zmien in kwistjoni kien Ministru responsabbli ghall-artijiet pubblici bejn Settembru 1998 u Marzu 2008. Huwa kkonferma illi kien hemm decizjoni tal-Gvern li jiehdu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u dan biex il-post jitwaqqa' u flok ma wiehed jidhol il-Qorti, kien hemm suggeriment li jigi tterminat ir-relazzjoni legali li kien hemm u l-arretrati tac-cens jigu waived.

Huwa kkonferma li d-dipartiment kien wasal ghall-konkluzjoni li kien impossibbli ghalih li jigbor ic-cnus li kellu b'lura u allura hu ma jaf b'ebda ftehim privat bejn min kellu c-cens qabel u xi terza persuna dwar xi pagamenti li kellhom jithallsu. Huwa kkonferma izda li qabel ma d-dipartiment ghamel il-kuntratt ta rexizjoni kien ghamel ir-ricerki kollha necessarji fl-insinwa u allura l-iskrittura privata certament ma dehritx fl-insinwa.

Dwar l-involviment tar-rikorrent, Dr. Borg jistqarr illi ghalkemm ma tkellem ma' ebda rapprezentant tal-kumpanija huwa jiftakar li darba minnhom waqt li kien iltaqa' mieghu x'imkien, ir-rikorrent kien wrieh ix-xewqa illi l-kirja tal-post Jumbo Lido jitkompla. Izda huwa qallu li l-Gvern iddecieda li jehodlu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u l-Gvern kien dispost li jasal ghal xi tip ta arrangament ta' kumpens peress illi l-post kien ser jittiehed qabel il-perjodu tal-kuntratt.

Xehed ukoll Frank Fenech fejn stqarr illi hu wiehed mid-diretturi tas-socjeta' VAB Limited li fih direttur hu u t-tifel tieghu Peter Fenech. Il-kumpanija kienet proprjetarja tal-Jumbo Lido u kkonferma illi mument minnhom sar jaf li l-gvern kien ser jiehu lura l-pussess tal-Jumbo Lido u ghalhekk kien talab lit-tifel tieghu, ir-rikorrent, sabiex jikkuntattja lid-dipartiment biex isiru xi proposti ta' transazzjoni. Frank Fenech ikkonferma illi wara l-ittra li baghat it-tifel tieghu huwa mar id-dipartiment tal-artijiet peress illi dawn cemplulu fejn mar wahdu. Huwa kkonferma wkoll li l-avukat li hu kien kkonsulta ghal parir legali kien Dr. Joseph Schembri u stqarr illi Dr. Peter Fenech qatt ma dahal fl-istadju tat-trattattivi u qatt ma dahal fil-kwistjoni tal-management agreement ma' terzi persuni li kienet qed tmexxi l-Lido u li maghhom kellhom kwistjoni.

Fis-seduta tat-2 ta' Novembru 2010 xehed il-Perit Joseph Sciberras li stqarr illi huwa kien jokkupa il-kariga ta' Direttur Generali tat-taqsima propjeta' tal-Gvern u filwaqt illi ma ftakarx jekk il-post 'Jumbo Lido' kienx mikri jew moghti b'cens, huwa ftakar li kien hemm kawza biex il-Gvern jirkupra l-flus dovuti lilu. Stqarr ukoll illi kien hemm ordni tal-Gvern li ried iwaqqa il-'Jumbo Lido' u kien hemm decizjoni illi kellu jsir kuntratt iehor biex ic-cens jigi xolt u dan kellu jsir ghax il-Gvern ma kienx dispost illi l-kwistjoni tigi mehudha il-Qorti, peress illi ried jaghlaqha fi zmien qasir. Huwa stqarr li kien jaf li kien hemm progett gewwa Qui-Si-Sana li kien ser jinvolvi anke il-post 'Jumbo Lido' u li, sa fejn jaf hu, ic-censwalist kienet kumpannija.

Rat illi fis-17 ta' Ottubru, 2011 il-Qorti tat liz-zewg partijiet zmien sabiex jaghmlu n-nota ta' sottomissjonijiet taghhom u ddifferiet il-kaz ghall-5 ta' Dicembru 2011 ghall-finali trattazzjoni. Saru n-noti ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti fil-31 t'Ottubru, 2011 u tal-intimat fit-28 ta' Novembru, 2011. Saret it-trattazzjoni fil-5 ta' Dicembru 2011 u l-kaz gie differit ghas-sentenza.

<u>Ikkunsidrat</u>

Il-kwistjoni mertu tal-kawza odjerna u li wasslet ghall-artikolu in kwistjoni tirrigwarda ftehim milhuq mill-kumpanija VAB & Company Limited li dak iz-zmien kellha c-cens ta' fond li kien jinsab fi Qui Si Sana biswit il-bahar ghall-hamsa u ghoxrin sena mill-1989 u l-Lands Department. Dan il-ftehim kien jikkontempla illi l-kumpanija VAB Company Limited iccedi l-kumplament tac-cens taghha, jigifieri d-disa' snin li kien fadlilha. Filwaqt illi c-cnus illi kienu dovuti lill-Kummissarju tal-Artijiet jigu mahfura.

L-artikolu in kwistjoni imbaghad jaghmel ukoll riferenza ghall-kwistjoni li qabel ma gie iffirmat tali ftehim l-istess kumpanija kienet baghtet zewg ittri f'Settembru 2005 lil Isabelle Maria Camilleri illi fiha talbet li jithallsu xi flejjes.

Ir-rikorrent fil-kaz odjern intavola l-kawza fuq artikolu illi deher fil-Malta Today fit-22 ta' Jannar, 2006 miktub minn Saviour Balzan intitolat "Mutiny because of a Bounty". Huwa hass lilu innifsu ingurjat peress illi l-istess intimat Saviour Balzan uza kliem fejn indika illi l-ewwel u qabel kollox ir-rikorrent ghandu jaghti madwar mitt elf lira Maltin lill-Gvern u hass ruhu malafamat fejn l-istess intimat indika li minkejja li kellu jaghti tali flus ir-rikorent huwa gie mahfur li jhallas tali flejjes u minflok ma gie indikat bhala persuna ma min il-Gvern u m'ghandu jaghmel ebda business u jigi blacklisted bhala defaulter, huwa kien iffortunat illi jitqabbad bhala Chairman tal-Mediterranean Conference Centre.

Ir-rikorrent jikkontendi illi l-fatti kif indikati ma humiex minnhom peress illi huwa qatt ma kellu jaghti ebda flejjes lill-Kummissarju tal-Artijiet u allura la ghandu jigi ndikat bhala defaulter u lanqas bhala persuna li l-Gvern ma jistax jaghmel negozju mieghu.

L-intimat minn naha tieghu jirrispondi ghal tali allegazzjonijiet billi jghid illi tali artikolu ma joffendix l-unur u l-fama tieghu peress illi fis-sustanza l-fatti addebitati huma minnhom u allura jikkostitwixxu fair comment dwar persuna li tokkupa kariga pubblika u li di piu hija direttament jew mod iehor marbuta max-xena politika.

Ikkunsidrat

Mill-fatti pprezentati miz-zewg partijiet, jirrizulta ampjament ippruvat illi c-cens moghti mill-Kummissarju tal-Artijiet ghall-post fejn kien hemm il-Jumbo Lido kien moghti lis-socjeta' VAB & Company Limited u dan kien moghti lilha permezz ta' kuntratt tal-24 ta' Mejju, 1989 ghall-perjodu ta' hamsa u ghoxrin sena.

Mill-provi prodotti wkoll jirrizulta skont xhieda kemm tar-rikorrent kif ukoll tal-intimat illi wahda mis-shareholders tal-kumpanija VAB Company Limited kienet is-socjeta' Franks Holdings Limited illi fiha l-azzjonist principali kien missier ir-rikorrent, filwaqt illi r-rikorrent kellu share wiehed.

Jirrizulta wkoll skont l-istess xhieda li Dr. Peter Fenech kien ukoll is-segretarju VAB Company Limited u Franks Holdings Limited kif ukoll direttur tat-tnejn.

L-ilment principali tar-rikorrent fil-kaz odjern huwa illi l-intimat irrifera lil Dr. Peter Fenech bhala l-persuna illi kellu jaghti l-flus lill-Gvern. Huwa di fatti fl-artikolu jghid "for Peter Fenech as you will read in this newspaper, owed 100,000K and apart from being pardoned, instead of being listed as someone whom the Government should not do business with, he was instead shown appreciation by being appointed together with a handsome remuneration as MCC Chairman."

Mill-fatti kif jirrizultaw waqt l-andament tal-kawza, hareg car illi l-ammont indikat mill-intimat qatt ma kien dovut mill-istess rikorrent. Apparti mill-fatt li ma kienx l-ammont indikat izda kien l-ammont ta' Lm109,000.

Aparti mill-fatt irrizulta wkoll mix-xhieda ta' Dr. Peter Fenech illi huwa kien gja Chairman tal-Mediterranean Conference Centre meta gie konkluz il-ftehim bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Lands u allura mhuwiex minnu illi kif allega s-sur Balzan, il-Gvern appuntah bhala Chairman tal-Mediterranean Conference Centre bhala turija ta' ringrazzjament wara li gie mahfur.

Jirrizulta wkoll illi l-handsome remuneration li kien qed jindika l-istess intimat fix-xhieda tieghu kienet fl-ammont ta' tlett t' elef u hames mitt Liri Maltin (LM3,500), ossia ftit aktar minn tmien t'elef Ewro (€8,000).

Allura jirrizulta li mill-artikolu miktub mis-sur Saviour Balzan mhuwiex minnu li r-rikorrent kellu jaghti mitt elf Lira Maltin, mhuwiex minnu li r-rikorrent inhafirlu xi ammont ta' flus li kellu jaghti, u mhuwiex minnu illi r-rikorrent minflok ma gie ndikat bhala persuna li ma jridx isir business maghha inghata l-post ta' chairman tal-Mediterranean Conference Centre. Dawn il-fatti johorgu cari mill-provi prodotti u ghalhekk jirrizulta carament.

<u>Ikkunsidrat</u>

Illi kif stqarret il-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-kawza ***Dr. Louis Galea vs Dr. Joe Mifsud*** *fit-23 ta' Marzu, 2009, "f'kawzi bhal prezenti, u cioe f'kawza ta' libell, hemm bilanc li ghandu jinzamm bejn id-dritt f'socjeta' demokratika li wiehed jghid u jesprimi ruhu u jsemmi l-opinjoni tieghu bl-aktar mod liberu u bejn id-dritt ta' kull cittadin li jgawdi reputazzjoni u l-isem tajjeb tieghu u dan dejjem fl-isfond ta' socjeta demokratika."*

Il-Qorti rat ukoll fejn il-Qorti tal-Appell fil-kawza fl-istess ismijiet deciza fit-3 ta' Frar, 2012 stqarret li "gurnalizmu investigattiv ghandu jinghata ampja protezzjoni f'socjeta' demokratika, anke jekk certi allegazzjonijiet jigu michuda minn dak milqut, il-gurnalist dejjem jibqalghu d-dritt li jinvestiga u jistharreg fuq

allegazzjoni anke jekk tibqa' allegazzjoni mhux pruvata kif trid il-Ligi. F'dak li jsir gurnalizmu investigattiv serju, anke meta jirrizulta zball genwin, jista' wkoll ikun tollerat."

L-istess argumentazzjoni kienet qalet kemm il-Qorti Kostituzzjonali, kif ukoll il-Qorti tal-Appell fis-sentenza ***Galea vs Mifsud*** *fit-28 ta' Settembru, 2007 fejn qalet "gurnalizmu investigattiv ghandu jimmerita aktar protezzjoni u dan fl-interess tal-pubbliku in generali li jkun infurmat."*

Fil-kawza odjerna jirrizulta illi l-intimat qieghed jimpingi l-argumenti kollha tieghu fuq il-fatt illi r-rikorrent huwa persuna pubblika. Mill-fatti kif ippruvati, ghalkemm ir-rikorrent huwa avukat u allura fil-posizzjoni tieghu ta' avukat fil-Qorti huwa meqjus bhala ufficjal publiku. Imkien aktar ma jidher illi r-rikorrent jista' jitqies bhala ufficjal pubbliku.

L-intimat juza bhala argument affavur tieghu decizjoni moghtija mill-Qorti tal-Appell fis-sena 2004 fl-ismijiet ***Joseph R. Darmanin vs Gino Cauchi et*** *fejn dan intqal "biex id-divulgizzazzjoni b'kwalsiasi mod ta' informazzjoni bhala ezercizzju lecitu tad-dritt liberu ta' espressjoni iridu jinkorru s-segwenti kundizzjonijiet: il-verita' oggettiva tal-fatti esposti, basta li tkun rizultat ta' ricerka diligenti u serja dwar fatti fil-kompetenza taghha; l-interess tal-pubbliku li jinghata gharfien tal-fatti; u l-korrettezza jew il-kontinenza tal-espressjoni tal-fatti."*

Ir-rikorrent minn naha tieghu jirribatti ili skont kif qalet il-Qorti Ewropea fil-kawza Fresos & Roire vs France "the press plays an important role in a democratic society, although it must not overstep certain bounds, in particular in respect of reputation and rights of others. People exercising freedom of expression including journalists undertake duties and responsibilities."

Ikkunsidrat

L-argument kollu tal-partijiet huwa bbazat fuq x'inhuwa d-dover tal-gurnalist lejn il-pubbliku in generali. Harsa lejn il-gurisprudenza kemm nostrana kif ukoll Ewropea turi illi l-gurnalist ghandu d-dritt u d-dover li jinvestiga l-kazijiet, ghandu dritt u dover illi juri l-verita oggettiva tal-fatti, liema verita oggettiva tal-fatti trid tkun rizultat ta' ricerka diligenti u serja. Il-htiega tar-ricerka diligenti u serja hija llum aktar importanti minn qatt qabel tenut kont tal-fatt illi l-pubbliku in generali jhares lejn il-media li fosthom hemm il-gazzetti bhala sors principali ta' informazzjoni dwar il-hafna affarijiet illi qed jigru kemm lokalment kif ukoll internazzjonali b'mod illi l-obbligu fuq il-gurnalist huwa li jassikura li l-informazzjoni li jaghti hu tkun korretta u vero simili. Kif qalet il-Qorti ta' l-Appell korrettement, fil-kawza ***Galea vs Mifsud*** *"gurnalizmu investigattiv serju anke meta jirrizulta zball genwin, jista' jkun tollerat".*

Madanakollu fil-kaz odjern, il-Qorti ma tqisx li fil-kaz in kwistjoni hemm gurnalizmu investigattiv serju peress illi mill-artikolu miktub mill-intimat huwa

ghamel tlett asserzjonijiet li bi tfittixa semplici, l-istess intimat seta' facilment jara illi attwalment ma kienux minnhom. Di fatti,l-intimat jiddikjara illi r-rikorrent ghandu jaghti l-Gvern mal-mitt elf lira Maltin mentri harsa cara lejn il-fatti juru li anke fuq bazi prima facie r-rikorrent ma jiffigura mkien fid-dejn dovut lill-istess Kummissarju tal-Artijiet u allura mhuwiex korrett li wiehed jghid li r-rikorrent ghandu jaghti flus.

Jirrizulta wkoll illi l-istess intimat jiddikjara li r-rikorrent huwa defaulter allura l-Gvern mghandux jaghmel xoghol mieghu. F'dan il-kaz l-intimat jipprova jilqa' ghal tali lmenti billi jghid li huwa fair comment fl-ambitu tal-fatti in generali. Il-Qorti madanakollu ma tistax tqis illi tali kumment huwa fair comment meta qed jigi attribwit lir-rikorrent, fatti li ma jirrizultaw minn imkien u jirrizultaw anzi

kieku l-istess gurnalist ghamel xoghlu kif suppost illi d-dejn kien dovut minn kumpanija ohra.

Harsa lejn informazzjoni dwar il-kumpanija l-ohra kienet turi wkoll lil gurnalist illi l-kumpanija mhux vera kienet tar-rikorrent kif qed jipprova jpengi s-sitwazzjoni l-gurnalist. Izda kienet ta' kumpanija illi fiha kien involut missieru f'kumpanija ohra u li fiha r-rikorrent kien direttur. Certament il-gurnalist ma kellu ebda dritt li jasal ghal-konkluzjoni li la darba r-rikorrent huwa direttur ta' kumpanija allura l-kumpanija hija tieghu. Aktar u aktar meta huwa kieku kellu jaghmel investigazzjonijiet jirrizulta li l-kumpanija nnifisiha lanqas mhi tieghu.

Il-gurnalist ghandu l-obbligu li jassikura li lill-poplu in generali jaghtih informazzjoni korretta sakemm jaghti informazzjoni korretta u anke okkorrendo jekk tali nformazzjoni mhijex daqstant korretta minhabba f'xi zball genwin, il-Qorti allura dejjem qeghda hemm biex tipprotegi l-gurnalist peress illi huwa d-dover taghhom li jaghtu l-informazzjoni lil-pubbliku in generali u li huwa d-dover tal-Qorti li tipprotegi tali dritt ta' espressjoni tigi protetta ghal kulhadd.

Madanakollu wara li qieset il-provi kollha, jirrizulta ben car illi hawn hekk m'hemmx kwistjoni ta' zball genwin da parti tal-intimat izda hemm informazzjoni moghtija erronjament, intenzjonalment u bi hsieb uniku illi itellfu r-reputazjoni tar-rikorrent. Tali azzjonijiet din il-Qorti qatt ma tista' tikkondona u allura huma kundannabbli u huma censurabbli.

"Where the Court views the statement as not being seriously made in particular if published without proper research and investigation or with an improper motive, then it will not wish to protect what it views as bad journalism. It is up to journalist to establish their facts in advance." Fil-kaz in kwistjoni huwa car illi dak li stqarr l-intimat mhuwiex fair comment izda huwa rizultat ta' "bad journalism", ghalhekk ghandu jigi ikkundannat minn din il-Qorti.

Il-Qorti ghalhekk wara li rat il-provi kollha migjuba quddiemha, wara li fliet id-dokumentazzjoni kollha bir-reqqa u wara li qieset il-fatti kollha tal-kaz, filwaqt illi

tichad l-eccezzjonijiet kollha tal-intimat, tilqa' t-talba tar-rikorrent u tiddikjara illi l-artikolu "Mutiny because of a Bounty" ippublikat fil-pagna 15 tal-harga tal-Malta Today tat-22 ta' Jannar, 2006 li tieghu r-rikorrent kien l-awtur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz.

Il-Qorti wkoll wara li qieset il-fatti kollha tal-kaz a tenur tal-artikolu 28 tal-Kap 248 tal-Ligijiet ta' Malta qeghda tikkundanna lill-istess intimat ihallas lill-istess rikorrent is-somma ta' hames t'elef ewro (€5,000) bhala danni likwidati li jrid ihallas l-istess intimat lir-rikorrent. Bl-ispejjes kontra l-intimat."

Rat li il-konvenut Saviour Balzan hass ruhu aggravat bl-imsemmija sentenza u ghalhekk intavola appell quddiem din il-Qorti.

Rat ir-rikors ta' l-appell tal-imsemmi konvenut appellant fejn gie premess:-

Illi permezz ta' rikors ipprezentat fil-Qorti tal-Magistrati (Malta) fl-24 ta' Jannar 2006, l-attur talab lil dik il-Qorti tikkundanna lill-esponent ihallsu s-somma li tigi hekk likwidata in linea ta' danni skond il-Ligi dwar l-Istampa wara li jigi dikjarat li ngurjah u mmalafamah bl-artikolu *Mutiny Because of a Bounty* ippubblikata f'pagna 15 tal-gurnal Malta Today tat-22 ta' Jannar 2006 li kopja tieghu giet esebita bhala Dokument A fejn l-esponent bhala editur tal-istess gazzetta ghamel allegazzjonijiet li huma foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur u li ghandhom bhala skop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u d-disprezz tal-pubbliku.

Illi l-esponent irrisponda fit-23 ta' Frar 2006 fejn eccepixxa li l-artikolu in kwistjoni ma jesponiex lill-attur ghar-ridikolu u d-disprezz tal-pubbliku u lanqas joffendi l-unur u l-fama tieghu peress illi s-sustanzi addebitati huma minnhom u allura jikkostitwixxu *fair* comment dwar persuna li tokkupa kariga jew hila direttament jew mod iehor marbuta max-xena politika. Illi di piu' dak li gie raportat sar fl-interess pubbliku fil-parametri tad-dritt fundamentali ghall-harsien tal-espressjoni tal-kelma f'socjeta' demokratika.

Illi permezz ta' sentenza datata 9 ta' Lulju 2012 il-Qorti tal-Magistrati (Malta) cahdet l-eccezzjonijiet kollha tal-esponent, laqghat it-talba tal-attur u ddikjarat illi l-artikolu *Mutinity Because of a* Bounty ippubblikata fil-pagna 15 tal-harga tal-Malta Today tad-22 ta' Jannar 2006 li tieghu l-esponent kien l-awtur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijiet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendi l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz. Inoltre l-Qorti ikkundannat lill-esponent ihallas lill-attur is-somma ta' ghaxart elef ewro (€10,000) bhala danni likwidati u kif ukoll l-ispejjez tal-kawza.

Illi l-esponent ihoss ruhu aggravat b'din id-decizjoni, u permezz tal-prezenti qieghed jinterponi dan l-umli appell ghal quddiem dina l-Onorabbli Qorti.

Illi din il-kawza tirrivolvi madwar kuntratt ta' cens bejn il-Kummissarju ta' l-Artijiet u s-socjeta VAB Company Limited, liema kuntratt ta' cens gie rexiss qabel it-terminu miftiehem u fejn ic-cens li kien ghadu dovut mis-socjeta' VAB Company Ltd gie mahfur, liema cens kien jammonta ghal Lm109,965. Illi jirrizulta li l-attur kien kemm Direttur u kif ukoll rapprezentant gudizzjarju tal-istess socjeta', filwaqt li kien ukoll azzjonist fi Franks Holdings Limited, liema kumpanija kienet azzjonista ta' hamsin fil-mija tal-ishma ta' VAB Company Limited.

Illi l-appellatipprezenta tlett libelli fuq din l-istorja, li kollha nghatat sentenza fuqhom u kien hemm qbil verbalizzat bejn il-partijiet li l-provi mressqa f'kull wiehed minnhom kienu jghoddu bhala provi ghal-libelli kollha. Illi dawn it-tlett libelli u cioe' Avviz Nru 26/2006, 27/2006 u 35/2006 ilkoll gew decizi u qieghed isir appell minnhom kontestwalment ghal quddiem dina l-Onorabbli Qorti.

Illi l-aggravji huma cari u manifesti u fis-semplicita' taghhom jikkonsistu fis-segwenti:-

Illi l-Ewwel Qorti waslet ghall-konkluzzjoni illu l-artikolu de quo kien libelluz stante illi mill-fatti kif irrizultaw, l-attur qatt ma kellu jaghti l-arretrati ta' cens lill-Gvern. Illi l-Ewwel Qorti ghalhekk ikkonkludiet li kien ingust ir-rapurtagg tal-esponent illi l-attur minflok gie *blacklisted,* inghata posizzjoni pubblika bhala Chairman tal-Mediterranean Conference Centre.

Illi din il-Qorti mill-ewwel tista' tapprezza li din il-kwistjoni ta' rexxissjoni tal-kuntratt ta' cens li kellha l-Kumpanija VAB Co Ltd, ma kienx xi wiehed ta' import zghir jew li tigri ta' kuljum. Il-kundizzjoni li poggiet l-istess oscjeta' biex jigi rexiss da nil-kuntratt kien li jinhafrilha dejn ta' iktar minn Lm100,000. U kien proprju ghalhekk li l-gurnal beda jinvestiga fuq ilmaterja wara li l-Ministru George Pullicino iddikjara ufficjalment illi kien intlahaq ftehim dwar il-kwistjoni tal-Jumbo Lido. Din kienet certament materja ta' interess pubbliku, ghaliex fl-ahhar mill-ahhar l-arretrati li kienu inhafru kienu flus il-poplu.

Illi l-esponent jibda biex jissottolineja illi l-fatti kif esponiehom fl-artikolu de quo huma sostanzjalment veri. Huwa veru li gie rexiss il-kuntratt imsemmi iktar 'il fuq, huwa veru li nhafer dejn ta' iktar minn Lm100,000 ghaliex skond ir-rapprezentanti tal-istess Kumpanija, fosthom l-appellat, din kienet falluta. Il-fatt li l-attur kien biss direttur u rapprezentant gudizzjarju tal-Kumpanija VAB li azzjonist ta' nofsha hija Kumpanija fejn hu u missieru ghandhom ishma, ma jistghax jittiehed illi dak li sar ma kienx se jiffavorixxih finanzjarjament. Di piu', wiehed irid isemmi wkoll waqt li kien qieghed jinhafer dan id-dejn relatat mac-cens, l-istess Kumpanija keinet qieghda tfittex li terzi, certa Marisa Turkdogan sabiex tiehu minghandha hlasijiet ta' *management agreement* li kienet ghamlet maghha, liema hlasijiet jammontaw ghal Lm138,000.

Illi pero minn dan kollu l-Ewwel Qorti ma hadet xejn in konsiderazzjoni. Ma haditx in konsiderazzjoni illi s-socjeta' VAB ingannat lill-Gvern meta ddikjarat li m'ghandhiex minn fejn thallas l-arretrati tac-cens. Kif jirrizulta mix-xhieda tal-Kummissarju tal-Artijiet, l-affarijiet graw b'certu ghagla u ohrog il-ghageb, kuntrarjament ghall-prassi tad-dipartimenti governattivi, kollox ghadda lixxi lixx permezz biss ta' semplici korrispondenza. Illi l-Ewwel Qorti lanqas ma jidher li hadet in konsiderazzjoni il-kunflitt li rrizulta bejn dak li xehed l-appellat u dak li xehed Albert Mamo, Kummissarju tal-Artijiet. Ghaliex filwaqt li l-appellat xehed li **hu ma kienx involut fin-negozjati mal-Gvern,** l-istess Albert Mamo **jghid illi fid-diskussjonijiet dwar il-kuntratt ta' rexissjoni l-appellat kien il-persuna li kien qed jaghmel it-trattattivi u** dan peress li kien l-avukat tal-Kumpanija. Pero' dan l-Ewwel Qorti, ghalkemm irrappurtatu fil-korp tas-sentenza, ma deherlihiex li kellha tikkummenta fuqu jew taghtih xi piz.

Illi in oltre, jirrizulta illi l-Ewwel Qorti ma haditx lanqas in konsiderazzjoni l-fatt illi gurnalist fl-istess gurnal, u cioe' James Debono li l-artikolu tieghu huwa l-mertu ta' appell iehor li qieghed jigi pprezentat kontestwalment, kien ghamel dak kollu possibbli biex jaghti lill-attur il-possibilita' li jispjega l-posizzjoni tieghu pero' dan, ghal ragunijiet li jafhom hu biss, ghazel li jahrab mill-mistoqsijiet li sarulu. F'dan ir-rigward l-esponent jaghmel referenza ghall-emails esebiti bhala Dok JD 7 a fol. 94 tal-appell Numru 27/06 fejn kienu saru s-segwenti mistoqsijiet:-

1. *In view of the agreement reached between your company and the Lands Department in which outstanding ground rents were waived off against the rescission of the deed as VAB had no other assets from where the department could recoup the arrears or any part thereof, is your company still demanding payments for the years 1999 to 2003, amounting to Lm20,000 per year, from Maria Isabella Camilleri with whom your company had entered in to a management agreement in 1997?*
2. *In reaching the agreement with the government, did the parties consider the fact that your company has won two cases in the civil court on pending management fees (subject to an appeal) in which Camilleri was ordered to pay Lm20,000 (plus interest) and Lm23,000 (plus interest)?*

Kif spjega James Debono fix-xhieda tieghu, kull tentattiv li ghamel biex jikkomunika mal-attur kien inutili stante li dan tal-ahhar baqa' jaqtaghlu t-telefon f'wixxu. **Allura issa ma jistghax l-attur, meta kellu kull opportunita' jiccara dak li kien qieghed jistaqsih il-gurnalist, jigi jillamenta u jippretendi li jigi ppremjat ghaliex harab mill-mistoqsijiet li kienu qed isirilu fl-interess pubbliku.**

Kwindi l-esponent ihoss li l-Ewwel Qorti naqset bil-kbir milli tikkonsidra l-punti hawn fuq sollevti u ffukat biss fuq dak li qal l-attur bla ebda konsiderazzjoni tal-ispjegazzjoni li ta l-esponent ux-xhieda minnu prodotti. Li kieku l-Ewwel Qorti ghamlet sforz minimu biex tevalwa l-argumenti mressqa mill-esponent ma kienetx certament tippronunzja ruhha bil-mod kif ghamlet.

1. Illi l-Ewwel Qorti f'paragrafu xott xott iddikjarat ukoll illi l-esponent qieghed jimpingi l-argumenti tieghu kollha fuq il-fatt illi l-attur huwa persuna pubblika. L-Ewwel Qorti waslet ghall-konkluzjoni li mill-fatti l-attur ma jistghax jitqies bhala ufficjal pubbliku. Hawn bir-rispett kollu l-Ewwel Qorti hawwdet xi ftit il-kuncett ta' "ufficjal pubbliku" u "persuna pubblika". Dak li kien qieghed jissottometti l-esponent kien illi l-attur, qua attivist politiku u anke Chairman tal-Malta Mediterranean Conference, huwa figura pubblika. Jekk dawn ir-rwoli ma jikkwalifikahx bhala figura pubblika allura nkunu qed naqghu fl-assurd.

Illi ta' nteress kbir fuq dan il-punt hija d-decizjoni fl-ismijiet **Av. Peter Fenech vs Miriam Dalli bhala Editrici ta' One News** deciza mill-Qorti tal-Magistrati fl-14 ta' Novembru 2011 u li kienet titratta fuq l-istess kwistjoni fejn dik il-Qorti qalet is-segwenti:- ***"Il-fatt li l-attur huwa jew jista' jitqies bhala persunagg pubbliku ma jidhirx li qed jigi kontestat minnu u fil-verita' tali fatt lanqas jista' jigi validament kontestat meta huwa rikonoxxut li l-attur izomm diversi karigi ta' natura pubblika bhal ad ezempju l-kariga ta' Chairperson tal-Mediterranean Conference Centre."***

Illi ghalhekk huwa iktar u iktar inawdit kif l-Ewwel Qorti qieset lill-appellat li ma jaqghax fil-parametri ta' persuna pubblika meta kienet ghadha kemm giet ippronunzjata sentenza f'materja identika fejn l-istess appellat lanqas biss ikkontesta l-fatt li huwa persunagg pubbliku.

Illi kif qalet il-Qorti fis-sentenza **John Mary sive Jimmy Attard vs Felix Agius (P.A. 29.10.01)** "Attivist politiku jew kunsillier jistghu jigu ekwiparati ma figura pubblika u ghalhekk japplika ghalihom il-principju li "*the limits of acceptable criticism is broader for politicians and public figures when acting in a public capacity than for private individuals. They have to show greater tolerance, especially when they themselves make public statements that could invite criticism*" (Commission Wabl vs Austria Report 4/3/1998).

Kif gie ritenut diversi drabi mill-Qrati taghna, figura pubblika trid tissaporti hafna aktar kritika u attakki milli ghandha tissaporti persuna privata ohra. Kif qalet tajjeb il-Qorti tal-Appell fis-sentenza **Dr. Louis Galea vs Joe Mifsud tat-3 ta' Frar 2012** "*Min jinvolvi ruhhu fil-politika jrid jistenna li jkun involut f'investigazzjonijiet li jolqtu direttament anke membri tal-familja tieghu, ghax kull allegazzjoni fir-rigward malajr tohrog fil-berah, u min irid jinvestiga bis-serjeta` ghandu dritt isaqsi dwar dan. Hu pertinenti dak li qalet il-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kaz **Il-Pulizija v. Zammit**, deciza fit-28 ta' Ottubru 2011, li jittratta materja ta' libell. Il-Qorti qalet li f'certu cirkostanzi, kritika fuq kwistjonijiet li jolqtu l-hajja privata ta' persuni fil-politika tista' wkoll tkun gustifikati. Il-Qorti osservat illi:*

> *"Ghalhekk hija l-fehma ta' din il-Qorti li l-hajja privata ta' persuna pubblika tista' tigi kkummentata u kkritikata safejn din il-hajja hija manifestament vizibbli minn barra minghajr ma tinciedi fuq il-hajja personali u intima tal-istess persuna pubblika, sakemm din il-hajja privata ma tincedix direttament u negattivament fuq il-funzjoni pubblika tal-istess persuna.*
>
> *"Ghalhekk meta persuna pubblika jkollha dar illi hija f'qasam residenzjali tal-Gvern li tispikka fost l-istess djar residenzjali fil-kobor, fit-tul u fl-gholi*

> *taghha dina ma tibqax aktar fir-relm privat izda kulhadd ghandu dritt jaghti l-opinjoni tieghu kif u ghaliex din il-persuna pubblika qeghdha f'dak l-istat, u hemm dritt illi jsiru domandi dwar il-legittimita` o meno ta' dak l-akkwist."*

U huwa dak li proprju gara f'dan il-kaz. Kuntratt ta' dik il-portata ma setghax ma jigbidx l-ghajn tal-gurnalisti investigattiv. Hu kien proprju ghalhekk li l-esponent pprova ukoll jinvestiga proprju mal-attur, li kien jaf bil-vicenda kollha.

Illi gurnalizmu investigattiv huwa portett bl-iktar mod assolut mill-Qorti Ewropja ghad-Drittijiet Fundamentali tal-Bniedem bhal fil-kaz **Kasabova vs. Bulgaria tad-19 ta' April 2011** dik il-Qorti qalet "***It should be observed that the individuals mentioned in the article were public officials, whom the Court has found as a rule to be subject to wider limits of acceptable criticism than private individuals …… However, the national courts were unable to take that into account and were instead bound to punish the applicant more severely…"***

Illi ghalhekk l-esponent ihossu aggravat li ma nghatax dik il-protezzjoni mill-Ewwel Qorti hekk kif qeghdin jinghataw kollegi tieghu internazzjonalment.

Illi t-tielet aggravju jirrigwarda l-fatt li l-Ewwel Qorti addebitat lill-esponent il-hsieb malizzjuz wara s-silta de quo. L-Ewwel Qorti qalet illi "*jirrizulta ben car illi hawnhekk m'hemmx kwistjoni ta' zball genwin da parti tal-intimat izda hemm informazzjoni moghtija erronjament, **intenzjonalment u bi hsieb uniku illi itellfu r-reputazzjoni tar-rikorrent..."*** Illi l-esponent ihoss li dan il-bran huwa altament ingust fil-konfront tieghu meta wiehed iqis li l-gurnalist tal-gurnal Malta Today ipprova jiccara l-affarijiet mar-rikorrent bir-rizultat li dan tal-ahhar litteralment sabbattlu l-bieb f'wiccu. Kuntrarjament ghal dak enuncjat mill-Ewwel Qorti, l-intenzjoni tal-esponent kien li jesponi l-fatti u jikkummenta fuqhom, fatti li fis-sustanza taghhom huma very u li kieku l-appellat ma kienx daqshekk intransingenti forsi lanqas din il-kwisjtoni ma kienet tasal s'hawn.

Illi l-esponent ihossu aggravat ukoll mill-fatt illi l-Ewwel qorti espremiet fuehha fis-sens illi l-appellat ma kellu xejn x'jaqsam ma' din il-kwistjoni. L-Ewwel Qorti qalet illi l-Kumpanija VAB mhux veru kienet tal-appellat izda kienet Kumpanija li fiha kien involut missieru f'Kumpanija ohra u li fiha l-apellat kien direttur. Illi pero' l-esponent jissottometti illi l-appellat altru milli kien involut fil-Kumpanija VAB. Kif gia gie spjegat aktar 'il fuq huwa kien Direttur u rapprezentant

gudizzjarju tal-istess Kumpanija. Izjed minn hekk, huwa kien shareholder ta' Kumpanija, Franks Holdings, li kellha 50% tal-ishma tal-Kumpanija VAB tramite l-Kumpanija Franks Holdings, jibqa' l-fatt li huwa kien Direttur ta'VAB u qua Direttur kellu responsabbilitajiet serji hafna, fost ohrajn anke li jigi azzjonat personalment jekk jirrizulta li kien hemm xi tip ta' frodi fl-immanigjar tal-istess Kumpanija.

Illi ghalhekk meta gie rapurtat li gie mahfur lilu d-dejn inkwistjoni ma kien hemm l-ebda intenzjoni malizzjuza da parti tal-esponent ghaliex jekk wiehed jaghsar il-fatti, ir-rizultat finali ikun li derattament jew indirettament gie avvantaggat l-appellat u l-familjari tieghu minn dan in-negozju li kien se jhallilhom qliegh net ta' eluf ta' liri wara li ottenew sentenza favorevoli kontra Marisa Turkdogan, fatt li jirrizulta li hbew lill-Kummissarju ta' l-Artijiet meta talbu li jinhafru l-arretrati ta' cens.

Illi di piu' kien ingust ukoll il-kumment tal-Ewwel Qorti illi jaddebita nuqqas ta' gurnalizmu investigattiv serju stante illi kif jirrizulta mix-xhieda ta' James Debono fir-rikors Numru 27/07, appellat kontestwalment, huwa ghamel diversi verifiki qabel ma giet ippubblikata l-istorja in kwistjoni u dan jirrizulta mid-dokumenti esebiti minn Dok JD sa Dok JD 7 a fol 86 sa 92 tal-process, fejn sahansitra f'email mibghuta lill-Ministeru tal-Intern (Dok JD5) kien avzahom li se tigi pubblikata din l-istorja.

Illi l-ahhar aggravju tal-esponent jirrigwarda d-danni likwidati mill-Ewwel Qorti. Illi kif gie rilevat iktar 'il fuq, dan huwa wiehed minn tlett libelli li l-appellat ghogbu jaghmel kontra l-gurnal Malta Today fuq l-istess storja. F'din il-kawza gew likwidati €5,000 danni favur tieghu, fil-libell Numru 27/06 gew likwidati €10,000 u fil-libell Numru 35/06 gew likwidati €3000, u cioe danni komplessivi ta' **€18,000**. Illi jekk wiehed jara l-mertu ta' dawn it-tlett libelli isib li l-lament huwa wiehed. Illi bil-proliferazzjoni tal-libelli intavolati mill-appellat, l-Ewwel Qorti tat lill-appellat izjed mill-massimu previst mil-ligi in kwantu danni f'materja ta' libell.

Illi jirrizulta illi l-artikolu in kwistjoni mhux talli m'ghamillux hsara lill-esponent izda talli baqa' jipprolifera fil-appuntament politici tieghu u dan kif jirrizulta mill-anness dokument (Dok A). Kwindi kwalunkwe allegazzjoni li dan l-artikolu b'xi mod poggih f'xi dawl ikrah huwa altament infondat.

Illi, tenut kont tal-argumenti mressqa iktar 'il fuq, u minghajr pregudizzju ghall-mertu tal-kawza, l-esponent ihoss li d-danni likwidati huma eccessivi fic-cirkostanzi u ghalhekk anke jekk semmai din il-Qorti issib li l-artikolu de quo huwa libelluz, certament ghandha tittempra d-danni likwidati ghal ammont ferm

inqas. Illi huwa inspjegabbli kif kollegi tal-esponent fuq storja identika u f'libell intavolat mill-istess appellat gew ordnati jhallsu danni ferm inqas minnu. Jekk dan jithalla jsir allura jkunu l-Qrati stess li jkunu qed joholqu ingustizzja lampanti a detriment tac-cittadini. Danni daqshekk elevati ifissru biss li l-Qrati ikunu qed ipoggu sarima mad-dritt fundamentali tal-liberta' tal-espressjoni kif prevista kemm fil-Kostituzzjoni u kemm fl-istrumenti legali l-ohra internazzjonali.

Ghar-ragunijiet fuq esposti, l-appellant qed jitlob li din il-Qorti thassar u tirrevoka s-sentenza appellata u tghaddi biex filwaqt li tichad it-talbiet attrici, tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenut, b'dana illi jekk dina l-Qorti jidhrilha li ghandha zzomm ferma d-decizjoni tal-Ewwel Qorti fuq il-mertu, tvarjaha in kwantu ikkundannat lill-esponent ihallas is-somma ta' €5,000 bhala danni.

Bl-ispejjez kontra l-appellat.

Rat ir-risposta tal-appellat Avukat Peter Fenech fejn gie sottomess:-

Illi s-sentenza tad-disgha (9) ta' Lulju elfejn u tnax (2012) fl-ismijiet premessi hija gusta u legalment korretta fejn l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ddecidiet li l-artikolu ppublikat mill-appellant kien malafamanti u libelluz fil-konfront tal-appellat esponent, u din il-parti timmerita li tigi kkonfermata fl-intjier taghha izda fil-parti tal-likwidazzjoni tad-danni, tenut kont tal-iskorrettezza ta'dak publika u l-misinformazzjoni qarrieqa u malafamanti li xerdet, l-appellat jhoss li l-istess Onorabbli Qorti tal-Magistrati kellha tillikwida ammont ta' danni ferm akbar sabiex dawn jirrispekkjaw ahjar id-danni naxxenti mill-libell, u din il-parti ghandha tigi mibdula. Ghalhekk l-appellat ser jiiprevalixxi ruhu u jippresenta appell incidentali ghar-ragunijiet spjegati iktar il-quddiem u bl-ispejjes taz-zewg istanzi kontra l-appellant.

Illi l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati fehmet ben tajjeb l-artikolu intitolat *"Mutiny because of a Bounty"* ppubblikat f' pagna hmistax (15) tal-gurnal *Malta Today* fit-22 ta' Jannar 2006 mill-appellant u huma bla bazi l-aggravji imressqa mill-appellant li permezz taghhom jipprova jsostni li l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ma messha qatt sabet lill-appellant hati ta' malafama fil-konfront tal-appellat, u dan, konsiderat ir-ragunar dettaljat li wassal lill-ewwel Onorabbli Qorti sabiex tikkonferma u ssib lill-appellant hati ta' malafama fil-konfront tal-appellat.

Illi *di piu*, l-artikolu in kwistjoni u s-silta partikolari li minnha ilmenta l-appellat, kontra dak kollu li qieghed jipprova jsostni l-appellant, mhux biss ma tikkoncernax fatti, izda hija ghal-kollox malafamanti, titkellem fuq l-appellant personalment minghajr lanqas biss l-artikolista jindenja ruhhu li jipprova jispjega l-kwadru tal-fatti lill-qarrejja tal-gurnal anzi l-oppost, ikkreat kwadru ta' fatti inezistenti u attakkat ir-reputazzjoni tal-appellat, liema attakk wassal lill-qarrej ordinarju ghal konkluzjonijiet dispregjativi, inveriterji u dannegganti fil-konfront tal-appellat.

Illi aktar minn dan, filwaqt li l-appellant artikolista fl-eccezzjonijiet jsostni li dak li kien ippubblikat ma jesponiex lill-appellat ghar-redikolu u ma joffendiex l-unur u l-integrita tieghu peress li l-asserzjonijiet maghmula fl-artikolu huma vertitjeri u jikkostitwixxu *fair comment*, waqt il-gbir tal-provi ma hareg xejn ghajr it-tentattiv tieghu sabiex jipprova jsostni l-insinwazzjonijiet inveritjeri maghmula fl-artikolu in kwistjoni,jkompli jinsinwa favoreggiment jew influwenza politika, liema insinwazzjonijiet fl-artikolu wasslu lill-qarrej ordinarju ghal konkluzjonijiet invertijeri u kkawzaw danni lill-appellat.

Illi l-konvenut appellant jidher li bbaza l-aggravji tieghu fuq is-segwenti –

1. Li l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati kkonkuldiet erronjament fuq il-fatti emanenti mill-artikolu in kwistjoni;
2. Il-kwistjoni dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika;
3. Il-kwistjoni dwar jekk l-agir tal-appellant kienx intenzjonat sabiex itellef ir-reputazzjoni tal-appellat;
4. Kontestazzjoni tal-ammont ta' danni likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati.

L-ewwel aggravju* – li l-Qorti kkonkludiet erronjament fuq il-fatti emanenti mill-*artikolu in kwistjoni;

- Illi *in sostanza*, l-ewwel aggravju tal-appellant huwa bbazat fuq dawn l-osservazzjonijiet

- Li l-fatti huma sostanzjalment veri
- Li l-Ewwel Qorti ma haditx in konsiderazzjoni l-argumenti/spjegazzjonijiet esposti mill-appellant
- Li l-artikolista tat l-opportnita' lill-appellat sabiex jispjega ruhu

Is-silta lamentata mill-artikolu hija ntenzjonata unikament sabiex tattakka r-reputazzjoni tal-appellat u sabiex twaqqghalu r-reputazzjoni u l-kredibilita' tieghu f'ghajnejn il-qarrej ordinarju.

Illi jigi umilment sottomess li l-artikolu in kwistjoni ghandu jigi mixtarr u mgharbel mill-lenti tal-qarrij ordinarju. Huwa lecitu li jigi mistoqsi dak li seta' jifhem u fil-fatt fehem il-qarrej ordinarju meta qara l-artikolu kwistjoni tenut kont i-suriferiti nkonsistenzi.

Illi f'dan ir-rigward huwa relevanti li tigi citata silta minn Gately, *On Libel and Slander,* li jipprovdi li –

The question is not what the dedendant intended, but what reasonable men knowing the circumstances in which the words are published, would understand to be the meaning .... Liability for libel does not depend on the intention of degamer but on the fact of the defamation – The question is not what the writer of an alleged libel means, but what is the meaning of t words he has used ... It is not the defendant's intention, or the meaning in his own mind, that makes the sense of the libel, but what was the meaning and inference that would naturally be drawn by reasonable and intellignet persons readingit.

Illi l-artikolu in kwistjoni, wara li fil-paragrafu precedenti tissemma l-kariga pubblika li okkupa l-appellat u titnissegg affiljazzjoni li huwa allegatament ghandu mal-ex Ministru Nazzjonalista llum membru tal-Qorti tal-Awdituri tal-Unjoni Ewropeja, Louis Galea, jiddiskrivi l-akkadut bhala skandlu u jkompli sabiex jitkellem personalment fuq l-appellat -

- Jghid li Peter Fenech kellu jghati ammont ta’ Mitt Elf Liri maltin lill-Gvern
- Jghid li hu inghata mafra
- Jghid li hu kellu jigi imnizzel (*black listed)* bhala persuna li mieghu il-Gvern ma jghamilx negozzju
- Jghid li minflok, il-Gvern wrieh l-apprezzament billi appuntah c*hairman* tal-Mediterranean Conference Centre
- Jghid li Peter Fenech huwa bniedem iffurtunat
- Jghid li minflok dan kollu, qieghed jithallas minn flus il-poplu ghat-tmexxija tieghu ta’ *chairman.*

Dawn l-osservazzjonijiet, li fil-maggoranza taghhom huma nveritjieri u skorretti filwaqt li r-rimanenti huma gratwiti u ntenzjonati biss sabiex jitfghu t-tajb fuq l-esponent appelat, gew mghotija lill-qarejjatal-gurnata *Malta Today* sabiex isostnu l-ezistenza tal-iskandlu marbut mal-esponent appellat ikkreat mill-artikolista.

Illi mill-fatti esposti mill-appellat quddiem din l-Onorabbli Qorti tal-magistrati, izda johrog car li -

- Mhuwiex minnu li Peter Fenech kellu jghati ammont ta’ Mitt Elf Liri maltin lill-Gvern
- Mhuwiex minnu li Peter Fenech inghata mafra
- Huwa bla bazi u malfamanti li jigi ppublikat li Peter Fenech kellu jigi imnizzel (*black listed)* bhala persuna li mieghu il-Gvern ma jghamilx negozzju
- Mhuwiex minnu li-Gvern urieh l-apprezzament billi appuntah Chairman tal-Mediterranean Conference Centre wara dan il-ftehim - Il-ftehim sehh fl-2005 filwaqt li hu kien gie appuntat Chairman tal-Mediterranean Conference Centre hames snin qabel, fis-sena 2000.
- L-artikolu jwassal lill-qarrejj ordinarju sabiex jahseb b’mod negattiv fuq Peter Fenech meta jsostni li kellu jigi *blacklisted*
- L-artikolu jiddikjara li Peter Fenech qieghed jithallas minn flus il-poplu ghat-tmexxija tieghu ta’ c*hairman* unikament sabiex iwassal lill-qarrej ordinarju jahseb li hemm xi haga hazina f’dan, daqs li kieku dan huwa skandlu u daqs li kieku qieghed jsir xi haga hazina, kontra l-ligi u kontra kull etika !

Illi mhux biss l-artikolu mhux gust u ekwu, anzi l-oppost, malafamanti, jwassal lill-qarrej ordinarju sabiex jiddisprezza lill-appellat u jwaqqghu ghar-redikolu izda l-

ewwel aggravju huwa ghal-kollox skorret fit-tentattiv li tigi zvijata din l-Onorabbli Qorti. Ma jirrzulta minn imkien li l-fatti fis-silta huma veri u lanqas ma huma vicin il-verita. L-argument li sar tenttattiv mill-artikolista sabiex jikkomunika mal-appellat mhuwiex difiza, ghaliex certament dan ma jghatiex lil dak li jkun licenzja sabiex jigdeb u jwahhad mohh il-qarrej ordinarju fuq dak li jkun, u ghalhekk dan l-aggravju ghandu, bir-rispett, jigi respint bl-ispejjez kontra l-appellant.

Illi l-istess artikolista ma kellux id-dicenza jsemmi l-kumpanija li kienet involuta fil-ftehim, leima ftehim, incidentalment skond ix-xhieda prodotta mill-appellant stess, kien ftehim bhal ohrajn ta’ qablu. L-appellant ma jikku,mentax fir-rikors tal-appell dwar dak li hareg fix-xhieda imressqa minnu stess quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati, senjatament mix-xhieda tal-Ministru Tonio Borg, li xehed bil-gurament tieghu li l-unika darba li tkellem mieghu l-appellat dwar din l-affari, l-istess appellat kien ddikjara ruhu kontra li jigi konkluz dan il-ftehim. Ma kellux id-dicenza, l-artikolista, dejjem jekk ried jaghmel *fair comment,*, li jghati l-fatti kollha lill-qarrejja tieghu, fosthom li kif intqal mis-Segretarju Permanenti tal-Finanzi, l-Gvern kien qed jiehu lura art li hija “*prime area*” u li kien ghad fadlilha aktar minn disa’ snin fil-pussess tal-kumpanija VAB Company Limited, liema pussess huwa ta’ valur kbir u kellu ghalhekk jigi kkompensat.

Illi wkoo ma jsemmi xejn fir-rikors tal-appell l-appellant dwar dak li intqal minn xhud iehor imressqa minnu stess, din id-darba Margaret Falzon in rapprezentanza tal-Kummissarju tal-Artijiet, li ddikjarat li “*l-Avukat Peter Fenech imkien ma kien jinkwadra fid-dokumentazzjoni kollha fil-files tad-Dipartiment.*”. Ma jissemma xejn lanqas dwar il-fatt li l-Gvern ried l-art in kwistjoni lura b’sahha ghaliex kif xehed l-istess Perit John Sciberras, Direttur Generali tal-Artijiet, ukoll imressaq mill-istesss intimat appellanti, “*kien hemm progett Qui Si Sana li kien jinvolvi l-Jumbo.*”

Illi hija wkoll gratwita l-konkluzjoni fir-rikors tal-appell li “*l-affarijiet graw b’certu ghagla u ohrog il-ghageb, kuntrarjament ghall-prassi tad-dipartimenti governattivi, kollox ghadda lixx”.* Fil-fatt, kif xehed l-istess Albert Mamo, kuntratti simili gieli saru. Ma jirrizulta minn imkien li l-ftehim sar b’ghagla – fil-fatt it-talba saret f’Mejju u l-ftehim sar f’Ottubru.

Dan kollu juri li l-artikolista ma ghamel investigazzjoni ta' xejn, izda strah fuq dak li qalulu u zdied id-doza tieghu ta' malafama u spergur fis-silta kkwotata. Ma wettaq l-ebda nvestigazzjoni gurnalistika necessarji u minflok jistrieh fuq asserzjonijiet u konkluzjonijiet minghajr provi. Kif qalet l-istess Onorabbli Qorti tal-Magistrati, *"huwa ghamel asserzjonijiet li b'tiftixa semplici, l-istess intimat seta' facilment jara li attwalment ma kinux minnhom.*"

Illi rilevanti f'dan ir-rigward id-decizjoni tal-Qorti Ewropeja fl-ismijiet ***Fressoz & Roire v. France*** moghtija fil-21 ta' Jannar 1999, fejn sostniet li *"People exercising freedom of expression, including journalists, undertake 'duties and responsibilities'."*

Illi fl-istess vena, sentenza ohra tal-Qorti Ewropeja fl-ismijiet ***Bladet Tromso and Stensaas v Norway*** tal-20 ta' Mejju 1999 ipprovdiet li –

Article 10 of the Convention does not, however, guarantee a wholly unrestricted freedon of expression even with respect to press coverage of matters of serious public concern. <u>Under the terms of paragraph 2 of the Article, the exercise of this freedom carries with it "duties and responsibilities", which also apply to the press. These "duties and responsibilites" are liable to assume significance when ... there is question of attacking the reputation of privat individuals and undermining the "rights of others" .... By reason of the "duties and responsibilites" inherent in the exercise of the freedom of expression, the safeguard afforded by Article 10 to journalists in relation to reporting on issues of general interest is subject to the proviso that they are in good faith in order to provide accurate and reliable information in accordance with the ethics of journalism.</u>

It-tieni aggravju - il-kwistjoni dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika

Illi dwar it-tieni aggravju, *in linea preliminari*, jinghad li l-argument dwar jekk l-appellat jitqiesx bhala persuna pubblika huwa rrelevanti *ai fini* tal-libell odjern, ghaliex il-proceduri ta' libell quddiem din l-Onorabbli Qorti tal-Magistrati ma kinux jikkoncernaw il-livell ta' kritika li persuni pubblici jew le ghandhom ikunu soggetti ghaliha, izda kienu jikkoncernaw partijiet minn artikolu mimli asserzjonijiet inveritjeri li wasslu lill-qarrej ordinarju ghal konkluzjonijiet bla bazi, liema asserzjonijiet hammgu r-reputazzjoni tal-appellat, jwaqqghuh ghar-redikolu u jiddisprezzawh.

Illi l-argument centrali, u ghalhekk huwa sottomess li dan il-punt jittenta jizvija lill-Onorabbli Qorti, huwa jekk it-titolu, il-fatti esposti bhala fatti u l-artikolu fl-assjem tieghu jistax jitqies bhala *fair comment,*, irrelevanti minn kull asserzjoni dwar jekk Peter Fenech hux persuna pubblika jew le, jew jekk kienx artikolu li wassal lill-qarrej ordinarju ghal numru ta' konkluzzjonijiet inveriterji u dannegganti fil-konfront tieghu.

Illi *dato ma non concesso* li r-rikorrenti jista' jitqies bhala persuna pubblika, <u>dan xorta mhux rilevanti ghall-libell</u> u dak li gie ppublikat dwar l-appellat kellu jkun biss imsejjes fuq il-verita'.

Illi rilevanti f'dan ir-rigward is-sentenza fl-ismijiet ***Onor Dr. Alfred Sant vs. Gordon Pisani et*** moghtija fit-30 ta' April 2002, fejn inghad li *"l-istess generu ta' persuni* [persuni pubblici] *<u>ghandhom l-istess drittijiet ghall-preservazzjoni ta' integrita` u l-fama taghhom daqs haddiehor, u f'certu sens malafama fil-konfront taghhom hija iktar serja, peress li l-operat taghhom huwa dejjem suggett ghall-iskrutinju tal-pubbliku ... u ghalhekk tista' ssir aktar hsara lill-istess persuni hekk suggetti ghall-opinjoni pubblika</u>."*

It-tielet aggravju - il-kwistjoni dwar jekk l-agir tal-appellant kienx intenzjonat sabiex itellef ir-reputazzjoni tal-appellat

Illi dwar dan it-tielet aggravju jinghad li l-fatti kif esposti, kienu intizi sabiex jimplikaw lil Peter Fenech personalment f'rappurtagg mizghud b'insinwazzjonijiet, implikazzjonijiet u fatti skorretti. Is-silta mibnija fuq fatti kkreati biss bil-hsieb li jallarmaw lill-qarrejja li kienu qed jsiru affarijiet mhux permessibbli u mplikat fihom kien hemm l-Avukat Peter Fenech. Dawn ilkoll gew gja citati fl-aggravji precedenti u a skans ta' repetizzjoni ser ssir riferenza ghal dak gja citat.

Illi ma ghandu l-ebda bazi l-artikolista sabiex isostni dan l-aggravju, ma ressaq xejn f' dan ir-rikors ta' appell sabiex jikkonvinci lill-Onorabbli Qorti mod iehor, u *per di piu* ma seta jressaq xejn aktar, dan ghaliex dak li kiteb l-artikolsita kien inveritjiet mill-bidu sa l-ahhar, frott l-intenzjoni li kellu l-artikolista li jattakka sfrenatament lill-appellat u jnisseg implikazzjonijiet politici f'dak kollu li jikkoncerna lilu, kif ghamel diversi drabi kemm dak inhar fl-istess artikolu f'siltiet ohra apparti s-silta lamentata kif ukoll f' diversi siltiet li kien ilu jikteb u baqa jikteb l-artikolista kontra l-Avukat Fenech. Fil-fatt, *ex admissis,* l-istess artikolista fil-harga tal-istess gazetta *Malta Today* datata 20 ta' Gunju 2007 jibda biex jghid Peter Fenech "*is no newcomer to these coloumns. "*

Illi huwa umilment sostnut li dak li gie ddikjarat fir-rikors tal-appell huwa proprju l-oppost ta' dak li kellu f'mohhu l-artikolista b'agenda diretta sabiex ihammegg u jimmina l-integrita u r-reputazzjoni tal-istess appellat.

Ir-raba aggravju – kontestazzjoni tal-ammont ta' danni likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati

Illi dwar id-danni jinghad li fl-ewwel lok, iz-zmien ta' *publish and be damned* spicca u li kull gurnalist, minkejja d-drittijiet kollha li huwa ghandu, huwa tenut responsabbli ghal dak kollu li jippubblika u fejn dak li jippubblika jkun ibbazat fuq fatti skorretti, hemm tkun inkisret il-linja bejn id-dritt tal-espressjoni u d-dritt tal-preservazzjoni tar-reputazzjoni u l-integrita' tal-individwu. Wara li l-appellant ippubblika s-silta fl-artikolu in kwistjoni, u wara li l-libelli nfethu biss fuq tliet

artikoli minkejja l-fatt li kien hemm aktar, issa qieghed jitlob il-klemenza ghaliex gie ordnat ihallas id-danni.

Illi l-qrati Maltin diversi drabi esprimew ruhhom dwar il-fatt li kull pubblikazzjoni li tikser il-ligi tal-istampa, tikkostitwixxi fiha nnifisha libell. Huwa ghalhekk skorrett l-appellant meta jirreferi ghall-*quantum* ta' danni "*komplessivi*", ghaliex dawn jikkoncernaw proceduri u artikoli differenti u separati u ghalhekk, il-*quantum* ta' danni mghotija fi proceduri ohra m'ghandux jaffettwa l-gudizzju ta' din l-Onorabbli Qorti fil-konsiderazzjonijiet taghha.

Illi barra minn hekk, ma jaghmel l-ebda sens logiku u legali li jigu rivizitati d-danni fil-kawza odjerna sempliciment ghaliex minflok artikolu wiehed libelluz, l-appellant ghazel li jippubblika tlieta. Jigi umilment sottomess li l-valur tad-danni ghandu jirrifletti l-ingurja maghmula lis-suggett tal-artikolu *de quo* u li, fl-assenza ta' argumenti legali u fattwali li juru li l-ingurja ma saritx, it-talba tal-appellant ghall-diminiwizzjoni tal-*quantum* tad-danni ghandha tigi respinta.

Illi ta' min ifakkar ukoll li f'dan il-kaz, ma nghatawx id-danni massimi, minkejja l-hsara enormi li saret u ghalhekk qed jigi ppresentat appell incidentali. Id-danni massimi f'dan il-pajjiz huma f'livelli mill-aktar baxxi fl-Ewropa kollha u li l-hsara li tkun saret bit-tajn li jkun intefa' mhijiex rekuperabbli bl-ebda ammont ta' danni, lanqas *in linea* tal-massimu permess mill-ligi. L-artikolu *de quo* huwa l-antitezi ta' rappurtagg gurnalistiku, fidil u shih u ghalhekk id-danni hekk kif likwidati mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati mhux talli m'ghandhomx jigu rivizitati mill-Onorabbli Qorti tal-Appell izda l-oppost ghandhom jizdiedu.

Ghal dawn ir-ragunijiet l-appellat qed jitlob li din il-Qorti li din il-Qorti tirrispingi t-talba tal-appellant u tikkonferma s-sentenza appellata u dan minghajr pregudizzju ghal-appell incidentali, bl-ispejjez kontra l-appellant.

Rat li l-appellat approfitta ruhha mill-appell principali tal-konvenut sabiex ippresenta Appell Incidentali fejn ippremetta:-

Illi l-esponenti appellat qieghed jipprevalixxi ruhu mill-artikolu 240 (1) tal-Kodici ta' Organizazzjoni U Procedura Civili, Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta sabiex jinterponi appell incidentali u konsegwentement jiddikjara:

Illi permezz ta' avviz fl-ismijiet premessi pprezentata fl-24 ta' Jannar 2006 l-attur appellat ddikjara li hassu malafamat bl-artikolu publikat f'pagna 15 fil-gurnal Malta Today fl-edizzjoni tat-22 ta'Jannar 2006 intestat *"Muntiny because of a Bounty"* u talab lill-Qorti sabiex, filwaqt li tiddikjara l-artikolu malafamanti fil-konfront tal-attur u tillikwida *in linea* ta' danni l-ammont ekwu ghal-malafama u disprezz kkawzat rizultat tal-publikazzjoni.

Illi l-konvenut appelant iddikjara li l-artikolu ma kienx malafamanti , li fatti esposti kienu veritjieri u kienu jikkonsistu f' kritika accetabbli (fair comment).

Illi permezz ta' sentenza moghtija mill-Qorti tal-Magistrati fid-9 ta' Lulju 2012 il-Qorti tal-Magistrati ddikjarat l-artikolu malafamanti u kkundannat lill-artikolista jhallas danni lill-attur fl-ammont ta' hamest elef ewro (€5000).

Illi l-attur filwaqt li qqabel mal-konkluzjonijiet tal-Qorti dwar il-malafama dedotta minn dak ppublikat hassu ruhu aggravat bl-ammont ta' danni likwidati mill-Qorti ghaliex jemmen li fic-cirkostanzi tenut kont il-gravita tal-malafama , l-attakk fuq ir-reputazzjoni u l-integrita tieghu, hass li kellhom jigu likwidati l-ammont massimu permessibbli minnl-Ligi u ghalhekk qieghed jinterponi dan l-appell incidentali.

Illi l-attur appellat jemmen li dak publikat kien jisthoqq likwidazzjoni ferm aktar gusta u ekwa u tenut il-fatt li il-massimu ta' danni permissibli mill-legislatur f'pajjizna huwa biss ta' hdax-il elf sitt mija tmienja u erbghin ewro, (€11,648) il-Qorti kellha, fic-cirkostanza tillikwida dan l-ammont massimu permissibli mill-ligi.

Ghal dawn il-motivi, l-appellat, filwaqt li ntrabat illi jaghmel tajjeb ghall-ispejjez ta' l-appell incidentali, qed jitlob li din il-Qorti tvarja u timmodifika s-sentenza appellata billi tikkonfermaha in kwantu gie deciz li l-artikolu kien malafamuz fil-konfront tieghu, jigi ddikjarat li l-ammont likwidat ma jirriflettix il-hsara, disprezz, ingurja kkawzata bil-publikazzjoni tal-artikolu lamentat u tiffissa somma akbar u iktar idoneja ghall-hsara kkawzata bl-interessi u bl-ispejjes taz-zewg istanzi kontra l-attur appellat.

Rat l-atti l-ohra tal-appell kif ukoll l-atti kif kompilati quddiem l-ewwel Qorti.

Rat id-dokumenti esibiti.

Semghat is-sottomissjonijiet orali tad-difensuri tal-partijiet.

Rat li l-appell gie differit sabiex tinghata s-sentenza.

Ikkonsidrat:-

Il-presenti hu appell minn sentenza tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) tad-9 ta' Lulju, 2012. L-imsemmija sentenza hi dwar pretensjonijiet tal-attur Dr. Peter Fenech fis-sens li huwa gie malfamat mill-konvenut Saviour Balzan permezz ta artikolu intitolat "Immunity Bcause of a Bounty" ippublikat fil-pagna numru 15 tal-harga tal-gazzetta "Malta Today" tat-22 ta' Jannar 2006. Kopja ta' dan l-artikolu giet annessa mar-rikors promotur tal-attur bhala Dokument 'A'. Ghalhekk l-attur talab lill-imsemmija Qorti biex tillikwida d-danni relattivi wara li jigi dikjarat li l-konvenut ingurja u mmalafama lill-attur permezz tal-imsemmi artikolu, li tieghu l-konvenut kien l-awtur. L-attur talab ukoll li l-konvenut jigi kkundannat ihallas l-ammont hekk likwidat in linea ta' danni skond il-ligi dwar l-Istampa. L-attur allega inoltre li fl-istess artikolu il-konvenut ghamel allegazzjonijiet li huma foloz u malafamanti fil-konfront tieghu.

Ghall-imsemmija allegazzjoniiet u talbiet tal-attur il-konvenut irrisponda li l-imsemmi artikolu ma jesponix lill-attur ghar-ridikolu u ghad-disprezz pubbliku u lanqas joffendi l-unur u l-fama tieghu u dan billi s-sustanzi addebitati huma veri u kwindi ghandhom jigu kkonsidrati li huma "a fair comment" dwar l-attur li jokkupa kariga jew hu direttament jew b'xi mod iehor marbut max-xena politika. Inoltre l-konvenut eccepixxa li dak rapportat fl-artikolu in kwestjoni sar fl-interess pubbliku fil-parametri li tippermetti l-ligi u tad-dritt fundamentali tal-liberta' tal-espressjoni f'socjeta' demokratika.

Il-Qorti tal-Magistrati bl-imsemmija sentenza ddecidiet din il-vertenza billi fl-ewwel lok cahdet l-eccezzjonijiet kollha tal-konvenut appellant u billi fit-tieni lok laqghat it-talba tar-attur appellat u billi fit-tielet lok iddikjarat li l-artikolu in kwestjoni kien ingurjuz u malfamanti fil-konfront tal-attur stante li fih saru

allegazzjonijet foloz bl-iskop li joffendu l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz. L-istess l-ewwel Qorti kkundannat lill-konvenut appellant ihallas lill-attur appellat is-somma ta' hames t'elef ewro (€5,000) bhala danni likwidati. Inoltre l-appellant gie ukoll ikkundannat ihallas l-ispejjes kollha tal-kawza.

Il-konvenut appellant qed appella mill-imsemmija sentenza tal-Qorti tal-Magistrati.

Fir-rikors tal-appell tieghu l-appellant ippremetta li l-artikolu in kwestjoni hu dwar cens ta' bicca art mal-costa ta' tas-Sliema, li gie koncess mill-Kummissarju ta' l-Artijiet lis-socjeta' VAB Company Limited. Dan il-kuntratt ta cens gie rexiss qabel ma spicca t-terminu miftiehem. Skond l-appellant meta saret tali rexissjoni kien ghad hemm cens ta' oltre mitt elf euro li kien ghadu dovut, u li pero' gie mahfur. L-appellant jispjega li l-appellat kien direttur u r-rapprezentant gudizzjarju tal-imsemmija socjeta' VAB. Inoltre l-appellat kien ukoll wiehed mill-azzjonisti f'socjeta' ohra bl-isem Franks Holdings Limited, li kellha hamsin fil-mija tal-ishma fl-imsemmija VAB Company Limited.

Jirrizulta li l-appellat inizja zewg libelli ohra (barra l-presenti) fuq l-istess artikolu. Fl-istess gurnata li giet deciza din il-kawza gew decizi ukoll l-imsemija zewg kawza lohra li ukoll sar appell minhom u dawn l-appelli ukoll ser jigu decizi illum. Jirrizulta li l-partijiet qabblu li l-provi mressqa f'kull wahda mill-imsemmija proceduri l-ohra kienu jghoddu ukoll ghal-libelli l-ohra. Dawn il-kawzi huma l-presenti Avviz numru 26/2006, l-Avviz numru 27/2006 u l-Avviz numru 35/2006,

L-ewwel aggravju, f'dawn il-proceuri, hu dwar li l-ewwel Qorti wasslet ghall-konkluzjoni li l-artikolu kien libelluz minhabba l-fatt li ma kienx irrizulta li l-appellat kien ghad irid ihallas xi cens lill-Gvern. L-ewwel Qorti kkonkludiet li r-rapurtagg fl-artikolu kien wiehed ingust u jimplika li minnflok li l-appellat gie *blacklisted*, inhatar Chairman tal-Mediterranean Conference Centre.

Ghall-precizjoni l-kliem fl-artikolu li ghalihom qed joggezzjona l-appellat huma - *"For Peter Fenech as you will read in this newspaper, owed government over*

100,000K and apart from being pardoned, instead of being listed as someone whom government should not do business with, he was instead shown appreciation by being appointed together with a handsome remuneration as MCC Chairman. Indeed I cannot recall anyone anymore fortunate than Dr. Fenech. Which institution misses out on one hundred and nine thousand Malta Liri rent bill and instead of blacklisting the defaulter appoints him as Chair of a conference centre and forks out public money to pay for his chairmanship."

Hu rilevanti li, ghal fini tal-presenti sentenza, jigi rilevat x'intqal mill-appellant u mill-appellat meta xehedu quddiem l-ewwel Qorti cioe' –

L-appellat jichad li qatt kellu jaghti xi flus lill-Gvern kif gie allegat fl-artikolu u jghid li hu qatt ma nghata xi mahfra. B'mod partikolari hu oggezzjona ghall-fatti kollha addebitati lilu fl-artikolu. Inolre l-appellat stqarr li diversi persunu kellmuh dwar l-artikolu u li baqa konsegwenza tal-istess artikolu sarittlu hafna hsara. Hu kkonfema li gie mahtur fl-imsemmija kariga tal-Mediterranean Conference Centre, ghal-liema kariga jircievi remunerazzjoni. Hu stqarr ukoll li in effett meta graw il-fai in kwestjoni fl-artikolu hu gia kiennghata l-imsemmija kariga.

L-appellant jghid li beda jinvestiga l-fatti li wasslu sabiex jigi ppubblikat l-artikolu xi sena u nofs qabel ma saret il-pubblikazzjoni u fil-kors ta' dawn l-invstigazzjoniiet kien irrizulta li kien hemm ammonti dovuti bhala cens mill-imsemmija socjeta' VAB Company Limited. Irrizulta ukoll li l-Gvern kien rebah kawza f'Mejju 2005 kontra l-istess socjeta', li pero' kienet idikjarat li ma kellix fondi biex thallas dak li kien dovut.

L-appellant stqarr ukoll li fl-imsemmija investigazzjonijiet kienu involvew ruhhom gurnalisti ohra tal-gazzetta diretta minnu. Kien irrizulta lil wiehed minn dawn il-gurnalisti, cioe' James Debono, li l-imsemmija ammonti ta' arretrati ta' cens kienu inhaffru u li l-appellat u missieru Frank Fenech kienu t-tnejn diretturi tas-socjeta' in kwestjoni

L-artikolu in kwestjoni kien jitratta ftehim li kien intlahaq mis-socjeta' VAB Co Ltd li kienet akkwistat b'titolu ta' enfitewsi il-fond gewwa Qui-si-sana għall-25 sena minnghand il-Lands Department. Dan il-ftehim kien li l-imsemmija socjeta' VAB Co Ltd iċċedi dak li kien fadal mill-periodu tal-imsemmija enfitewsi filwaqt li l-arretrati ta' cens li kienu dovuti kellhom jigu mahfura. L-attur ħassu li gie inġurjat u immalafamat bl-imsemmi artikolu.

L-ewwel aggravju tal-appellant hu li, skond hu, l-fatti kif rapportati fl-artikolu in kwestjoni huma sostanzjalment veri. Minn naha l-ohra l-appellat jippretendi li l-istess artikolu naqqaslu l-kreddibilita' tiegħu u jwaqqgħu għaż-żufjett. L-appellant jissottometti, f'dan ir-rigward, li l-osservazzjonijiet tal-appellat huma fil-maggoranza

taghhom inveritjieri u skorretti u inoltre humas gratwiti u ntenzjonati biss sabiex jitfghu t-tajn fuqu.

Fl-ewwel lok hu car li l-appellant qed jilmenta mill-apprezzament, skond hu zbaljat, li ghamlet l-ewwel Qorti tal-provi. L-Ewwel Qorti ddeċidiet hekk:- "*Il-Qorti ghalhekk wara li rat il-provi kollha migjuba quddiemha, wara li fliet id-dokumentazzjoni kollha bir-reqqa u wara li qieset il-fatti kollha tal-kaz, filwaqt illi tichad l-eccezzjonijiet kollha tal-intimat, tilqa' t-talba tar-rikorrent u tiddikjara illi l-artikolu "Mutiny because of a Bounty" ippublikat fil-pagna 15 tal-harga tal-Malta Today tat-22 ta' Jannar, 2006 li tieghu r-rikorrent kien l-awtur jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijet foloz u malafamanti fil-konfront tal-attur bl-iskop li joffendi l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz.*"

Il-Qorti tal-Appell, fis-sentenza taghha tas-6 ta' Mejju, 2011 fil-kawza fl-ismijiet "Reverendu Dun Karm Grech vs Anton F Attard" (Appell Civili Numru 119/2003/1) irreteniet – "*Ghandu jigi rilevat li din il-Qorti hija ggwidata bil-principju, ormai ben assodat, li bhala Qorti ta' revizjoni, hija bhala regola m'ghandhiex tiddisturba d-diskrezzjoni ezercitata mill-ewwel Qorti fl-apprezzament li hija tkun ghamlet tal-provi migbura minnha stess. Din il-Qorti normalment tkun inklinata li tiddisturba l-apprezzament tal-fatti li tkun ghamlet l-ewwel Qorti jekk hija tkun sodisfatta li huwa b'dan il-mod biss li hija tkun tista' tikkoregi ingustizzja manifesta.*"

Fil-kaz in ezami, din il-Qorti fliet bir-reqqa l-provi migbura quddiem l-Ewwel Qorti, kif ukoll dawk il-konsiderazzjonijiet u konlużjonijiet li wasslu lil dik il-Qorti tiddeċiedi bil-mod illi iddeċidiet, u din il-Qorti tikkonkludi li l-apprezzament tal-provi li ghmlet l-ewwel Qorti kien wiehed korrett u ben ibbazat fuq ir-rizultanzi.

L-artikolu in kwistjoni jaqra hekk:- "*For Peter Fenech as you will read in this newspaper, owed government over 100,000K and apart from being pardoned, instead of being listed as someone whom government should not do business with, he was instead shown appreciation by being appointed together with a handsome remuneration as MCC Chairman. Indeed I cannot recall anyone anymore fortunate than Dr. Fenech. Which institution misses out on one hundred and nine thousand Malta Liri rent bill and instead of blacklisting the defaulter appoints him as Chair of a conference centre and forks out public money to pay for his chairmanship.*"

L-Ewwel Qorti ikkonkludiet korrettement li mill-provi prodotti jirriżultalha illi l-ammont indikat mill-intimat qatt ma kien dovut mill-appellat. Ikkonkludiet ukoll illi Dr. Peter Fenech kien gja Chairman tal-Mediterranean Conference Centre meta gie konkluz l-imxemmi ftehim bejn is-socjeta' VAB Company Limited u l-Lands Department u kwindi mhux minnu dak li allega l-appellant fl-artikolu tiegħu in kwestjoni li l-appellat gie mahtur Chairman tal-Mediterranean Conference Centre bhala konsegwenza tal-imsemmi ftehim u bhala xi forma ta' ringrazzjament. Inoltre din hi Qorti ta' revizzjoni u bhala tali ma jidhrilhiex li għandha tiddisturba l-apprezzament li sar mill-ewwel Qorti f'dan ir-rigward. Tali apprezzament huwa r-rizultat tal-evalwazzjoni tal-provi prodotti fuq materja eminentement ta' fatt.

Fl-artikolu jingħad illi l-appellat "owed government", u jkompli "instead of blacklisting the defaulter." Din il-Qorti taqbel mal-konklużjoni tal-Ewwel Qorti li ma jirriżultax illi r-rikorrent kellu jaghti flus, u kwindi anke l-frasi "apart from being pardoned" ma tirrizulta li hi veritjera.

Il-Qorti ssib li ma hemm xejn skorrett fl-apprezzament tal-provi li għamlet l-Ewwel Qorti u in effett l-analizi li saret f'dan ir-rigward mill-ewwel Qorti kienet korretta u gusta. Kwindi anke għal din il-Qorti jirrizulta b'mod car li l-konvenut jingurja u jimmalafama lill-attur peress illi ghamel allegazzjonijet foloz u malafamanti fil-konfront tieghu bl-iskop li joffendi l-unur u l-fama tal-istess attur u jesponuh ghar-ridikolu u ghad-disprezz.

Kwindi una volta li l-Qorti hi tal-fehma li l-ewwel Qorti kienet korretta meta rriteniet li l-kitba de quo kienet wahda ingurjuza u malafamanti fi-lkonfront tal-attur, l-ewwel aggravju jimmerita li jiġi miċħud.

Fit-tieni aggravju tieghu l-appellant jissottometti li l-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta ikkonludiet illi l-attur ma jistax jitqies bħala persuna pubblika. F'dan ir-rigward l-appellant jgħid illi l-attur huwa attivist politiku pubbliku u Chairman tal-MCC u allura ghandu jitqies li hu figura pubblika.

L-appellat, da parti tiegħu, jsostni li dawn il-proċeduri ma jikkoncernawx il-livell ta' kritika li persuni pubblici, jew le, ghandhom ikunu soggetti ghaliha, izda jikkoncernaw partijiet minn artikolu mimli asserzjonijiet inveritjeri li wasslu lill-qarrej ordinarju ghal konkluzjonijiet bla bazi, liema asserzjonijiet hammgu r-reputazzjoni tal-appellat u jwaqqghuh ghar-redikolu u jiddisprezzawh.

Il-Qorti talAppell, fil-kawża bl-ismijiet "Vincent Borg vs Victor Camilleri" tal-15 ta' Novembru 1994 irreteniet dak li gej:- "*(a) Ir-restrizzjonijiet li tagħmel il-liġi ta' l-istampa (Kap. 248) għandhom jiġu nterpretati fid-dawl ta' l-Artikolu 41 tal-Kostituzzjoni ta' Malta kif ukoll fl-isfond ta' l-Artikolu 10 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, kif dan jiġi nterpretat fil-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet Umani. Dana l-iżvilupp fis-sistema legali tagħna huwa żvilupp sinjifikanti ħafna għal pajjiżna billi ma jistax ma jkollux l-effett li jwessa' d-dritt ta' l-espressjoni. Madankollu, b'dana l-iżvilupp essenzjali, l-istampa ma ngħatat ebda passaport ta' immunita', billi tibqa' dejjem il-ħtieġa li jinżamm sens ta' proporzjon bejn il-liberta' ta' espressjoni u ċ-ċensura tal-malafama. Dejjem jinħtieġ li jinżamm bilanċ bejn il-bżonn li f'soċjeta' demokratika jitħalla spazju suffiċjenti għal-liberta' li wieħed jikkritika u li jsemma' l-opinjoni u l-ġudizzju tiegħu, mal-bżonn l-ieħor, xejn anqas meħtieġ, tad-difiża tar-reputazzjoni, l-unur u l-isem tajjeb, li kull persuna f'soċjeta' demokratika għandha kull dritt li tgawdi."*

Mhux il-kaz, hawnhekk, li ssir analiżi jekk l-appellat kien jew ma kienx persuna pubbliku. Huwa minnu li persuna pubblika tista' tkun il-mira ta' kritika anke harxa u skomda mill-avversarji politici tagħha, u mill-istampa izda, kif hu ormai risaput, il-latitudni ta' tali kritika u l-margini ta' tolleranza fil-konfront ta' tali persuna hi ferm akbar minn dak accettat meta l-kritika tkun diretta ejn persuna li ma tkunx notorjament pubblika.

Dan nonostante l-Qorti hi tal-fehma li kemm fil-każ ta' persuna pubblika kif ukoll fil-każ ta perusuna mhux pubblika min jaghmel il-kritika għandu dejjem izomm ma fatti veri u qatt fatti invintati u mhux veritjeri. In effett dan ġid ukoll ritenut fil-kawża bl-ismijiet "Lino Debono vs Saviour Balzan" tas-27 ta' April, 2001 (Citazzjoni numru 165/92 GCD) fejn intqal – "*Min ilissen diskors malafamanti kellu, biex jezimi ruhu minn kull responsabbilita', jkun f'posizzjoni illi jipprova li tali malafama filforma ta' kumment kritiku kienet tirreferi ghal u tkun marbuta ma' fatti li jkunu sostanzjalment veri.*"

Kif gia gie rrimarkat meta kien qed jigi trattat l-ewwel aggravju, f'dan il-kaz l-ewwel Qorti rriteniet li l-konvenut naqas milli jipprova illi l-fatti li dwarhom ikkummenta

kienu sostanzjalment veri. Kwindi, irrispettivament, jekk l-appellat huwiex persuna pubblika jew le, jimponi fuq min jirrapurta illi qabel xejn jivverifika l-fatt kif ukoll li jipprova lil hinn minn kull dubbju ragjonevoli l-istess fatt.

Dan l-appellant zgur li ma ghamlux. Una volta li l-appellant ma ressaq ebda prova biex juri l-verita' ta' l-allegazzjonijiet tieghu, dan it-tieni aggravju ukoll għandu jiġi miċħud.

Fit-tielet aggravju tieghu l-appellant jissottometti li huwa ipprova jiccara l-affarijiet mal-appellat iżda minħabba l-aġir tal-istess appellat ma irnexxielux. Hawnhekk l-appellant isostni li l-intenzjoni tiegħu kienet li jesponi l-fatti u jikkummenta fuqhom, fatti li fis-sustanza taghhom huma vera.

Da parti tiegħu, l-appellat jgħid dak li kiteb l-artikolsita kien inveritjiet mill-bidu sa l-ahhar, u inoltre li l-appellant attakkah sfrenatament u jnisseg implikazzjonijiet politici f'dak kollu li jikkoncerna lilu, li jħammeġ u jimmina l-integrita u r-reputazzjoni tal-istess appellat.

Ġie ritenut fid-decizjoni fl-ismijiet "Paolo Pace -vs- Maria Bugeja" (Vol.XXXVI P IV p 855) li - "l-*animus iniuriandi* huwa prezunt meta l-kliem li nghad huwa ingurjuz; imma din prezunzjoni hija *iuris tantum* li sservi biex tixhet fuq il-kwerelat il-piz tal-prova kuntrarja eskludenti dak l-*animus*". IssaFil-kaz in ezami l-appellant ma ressaq ebda prova sabiex jeskludi l-animus tieghu. Il-fatti rrizultaw inveritieri u ma gewx sostanzjati billi almenu juru li l-appellant kellu ragunijiet tajba biex jahseb li hu veritjer dak li kiteb. Kwindi anke dan it-tielet aggravju għandu jiġi miċħud.

Ir-raba aggravju tal-appellant jirrigwarda d-danni likwidati mill-Ewwel Qorti. Hawnhekk l-appellant jgħid illi dan huwa wiehed minn tliet libelli li l-appellat ghogbu jaghmel kontra l-gurnal Malta Today fuq l-istess storja. F'din il-kawza gew likwidati €5,000 danni favur tieghu, fil-libell numru 27/06 gew likwidati €10,000 u fil-libell Numru 35/06 gew likwidati €3000, u cioe danni komplessivi ta' €18,000. Skond l-appellant jekk wiehed jara l-mertu ta' dawn it-tliet libelli isib li l-pregudizzju lamentat mill-appellat hu wiehed. B'hekk l-appellat ġie qed ingħata izjed mill-massimu previst mil-ligi in kwantu danni f'materja ta' libell. L-appellant isostni ukoll li l-artikolu in

kwistjoni ma għamilx ħsara lill-appellat. Kwindi skond l-appellant id-danni likwidati huma eccessivi.

Da parti tiegħu, l-appellat jissottometti li fejn dak li gie pubblikat jkun ibbazat fuq fatti skorretti u inveritjeri, allura tkun inqabzet il-linja bejn id-dritt tal-espressjoni u d-dritt tal-preservazzjoni tar-reputazzjoni u l-integrita' tal-individwu. Ghalhekk skond l-appellat hawn mhux si tratta ta' danni komplessivi stante li l-imsemmija tlett proceduri jikkoncernaw artikoli differenti u separati u ghalhekk, il-quantum ta' danni komplessiv moghti fi proceduri ohra m'ghandux jaffettwa l-gudizzju ta' din il-Qorti fil-konsiderazzjonijiet taghha.

Il-Qorti thoss li indipendentement minn xi danni attwali, l-Att dwar l-Istampa jagħti massimu ta' ħamest'elef lira maltija (illum euro 11650) bħala kumpens għad-danni morali kkawżati lill-persuna offiża. Hija mħollija fid-diskrezzjoni assoluta tal-Qorti li tkun semgħet il-każ li tiffissa ammont sa mhux iżjed mill-massimu stabilit mil-liġi u li jkun l-iżjed jixraq għaċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Ghar-rigward ta' dan l-aggravju dwar l-ammont likwidat bhala danni din il-Qorti ma tarax li ghandha tvarja s-somma li giet likwidata mill-ewwel Qorti fl-ezercizzju tad-diskrezzjoni taghha. Kwindi dan l-aggravju ukoll għandu jiġi miċħud.

Konsiderazzjonijiet dwar l-appell incidentali

L-appellat intavoa appell inċidentali skond l-artikolu 240(1) tal-Kodici ta' Organizazzjoni U Procedura Civili, Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta mill-istess sentenza tal-Qorti tal-Magistrati tad-9 ta' Lulju 2012 il-Qorti tal-Magistrati. L-appellat filwaqt li qabel mal-konkluzjonijiet tal-ewwel Qorti dwar li l-artikolu de quo hu malfamanti fil-konfront tal-appellat, qed jappella mill-ammont ta' danni likwidati mill-ewwel Qorti stante li jemmen li fic-cirkostanzi, konsiderando ukoll il-gravita tal-malafama, l-attakk fuq ir-reputazzjoni u l-integrita tieghu, li kellu jigi likwidat l-ammont massimu permessibbli mil-Ligi

L-appellat jemmen li dak publikat kien jisthoqq likwidazzjoni ferm aktar gusta u ekwa u tenut kont tal-fatt li l-massimu ta' danni permissibli mill-legislatur f'pajjizna huwa biss ta' hdax-il elf sitt mija tmienja u erbghin ewro, (€11,648) u b'hekk l-ewwel Qorti kellha, fic-cirkostanzi tillikwida dan l-ammont massimu permissibli mill-ligi.

Il-Qorti tħoss illi l-ammont illikwidat f'danni huwa wieħed raġonevoli, fi-ċirkustanzi tal-każ partikolari. Fis-sentenza "Carmel Tonna et vs Felix Agius et" deciza fit-23 ta' Marzu 1993 (Vol LXXVII pII p87) il-Prim'Awla tal-Qorti Civili presjeduta mill-Onor. Imhallef Joseph Said Pullicino, kienet irriteniet li kellha tinzamm sens ta' proporzjon in materja tal-likwidazzjoni tad-danni. Kienet il-fehma taghha illi "l-azzjoni ta' libell, biex tkun verament effikaci u gusta, ghandha tigi adoperata b'gudizzju u cirkospezzjoni, tenut kont ta' l-ingurja, il-gravita` taghha, lejn min tkun diretta u lil min tkun mahsuba tilhaq u x'danni konsegwenzjali diretti jew indiretti tista' tiggenera."

Fl-ambitu ta' dan it-taghlim hi l-fehma konsiderata tal-Qorti li dan l-appell inċidentali għandu jiġi miċħud stante illi l-ammont likwidat f'dan il-każ kien wieħed ġust, konsiderat ukoll it-test tar-ragjonevolezza u tal-proporzjonalita`.

Kwindi peress li d-danni fl-ammont ta' ħamest elef Ewro huma adegwati, l-ammont kif likwidat mill-ewwel Qorti jimmerita li jigi konfermat. B'hekk l-appell incidentali jisthoqqlu li jigi rigettat.

Ghal dawn il-motivi kollha:-

Tiddeciedi billi tichad l-appell tal-appellant Saviour Balzan u billi tichad l-appell incidentali tal-appellat Avukat Dottor Peter Fenech u konsegwentement tikkonferma in toto s-sentenza appellata tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) tad-9 ta' Lulju, 2012.

L-ispejjez relattivi ghall-appell jithallsu kollha mill-appellant fiwaqt li dawk relattivi ghall-appell incidentali jithallsu mill-appellat.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------